

בוק אדמה

גליון מיוחד בעריכת מאיה ויינברג וצוריאל אסף

מאיה ויינברג – משוררת, רופאת חיות וחוקרת עטלפים. כותבת אוהבת ולומדת את המפגש בין אדם לאדמה, על החי והצומח שבה אבל גם על המת והטמון לנבט בעתיד. פרסמה ארבעה ספרי שירה: **שטחים פתוחים** (ספרי עתון 77, 2015), **עיר ותנוחת ההר** (הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2018) – זוכה פרס כליל לשירה אקו־פואטית, **מהיד אל הפה** (הוצאת פרדס, 2021) – זוכה הפרס לשירה ע"ש חיים גורי, **אבן על אבן** (הוצאת פרדס, 2024) – זוכה פרס אקו"ם לעידוד היצירה, ושני ספרי מסות בשיתוף עם דרור בורשטיין: **פליטי אור** (הוצאת אפיק, 2019), **אח לתנים** (הוצאת אפיק, 2022).

צוריאל אסף – משורר ומחנך מן הגליל. ספר שיריו השני **העפרוני ראה אור** בהוצאת עם עובד בעריכת דרור בורשטיין. מתרגם **המעט שנותר לי כאדם מבחר** **חדש משירת בנוזמן פונדאן** בהוצאת קשב לשירה, בעריכת רפי וייכרט. משוטט ומנחה סדנאות "טבעי לכתוב" לכתובת יצירת מקום.

מאיה כהן לוי – אמנית פלסטית, מנחה ומלווה אמנים. הציגה תערוכות יחיד רבות, בהן "גוף אדמה" (מוזיאון פתח תקווה לאמנות, 2023), "מגדלים" (מוזיאון הרצליה, 2005), "בריכות" (מוזיאון תל אביב, 2000), ו"סכך וחלות דבש" (מוזיאון ישראל, ירושלים, 1995). השתתפה גם בתערוכות קבוצתיות רבות בארץ ובעולם. כלת פרס שרת החינוך והתרבות, פרס מוזיאון ישראל לאמן ישראלי, פרס ע"ש מישל קיקואין הגלריה והפקולטה לאמנות אוניברסיטת תל אביב, פרס סנדל לפיסול ממוזיאון תל אביב ופרס ג'נט וג'ורג ג'וזפין לאמן ישראלי מטעם קרן תרבות אמריקה ישראל.

כל העבודות המלוות את הגליון הן יצירותיה של מאיה כהן לוי

תמונת השער: שורשים III, 2001, שמן על בד, 200/150 ס"מ

תמונות השער האחורי: (למעלה) גבול I, 2022 שמן ואקריליק מדולל על בד 130/170 ס"מ. (למטה): גבול V, 2022 שמן ואקריליק מדולל על בד 90/125 ס"מ

גיליון זה רואה אור בסיוע מועצת הפיס
לתרבות ולאמנות

המשתתפים בגיליון

לפי שעה / רשימות מהתחנית	4	אמיר מנשהוף	35
גוף אדמה - מבוא, מאיה ויינברג, צוראל אסף	5	אבישג עמית שפירא	36
ריחות הבצלים אותם קטפנו בבוקר		אדוה מגל כהן	37
הדר לוטן	8	דניאל באומגרטן	37
רחל	9	נועם דרומי	38
ענבל קליינר	10	אורין צ'פלין	38
נרב ליניאל	12	נעמי מנדלבאום	39
מרואן מח'ול	13	יעל אורט־דינור	39
מרואן מח'ול	14	ג'ודת עיד	40
אלישע פורת	15	משה קול	41
גל נתן	16	שלומי חתוכה	42
סלעית לזר	17	קרן להמן	44
חנן סבך טייכר	18	הרבה שמות לאדמה	
צפנת בן דוד	18	סיון הר שפי	48
לירון גרייף	19	ראוף הייב	49
טלי גלסקי	20	סבינה מסג	50
עמרי חולון	21	עדנה גורני	51
טל ניגון קוליקובסקי	22	זלדה	52
כרמית רוזן	23	נדיה עדינה רוז	54
ישראל נטע	24	נצר לאו	55
נעמה שקד	26	יורם ניסינוביץ	58
		נעים ערידי	59
רעש בלתי פוסק		טל רחל הורוביץ	60
שאול טשרניחובסקי	28	דרור בורשטיין	61
שחר־מרי מרדכי	29	תמר פלדברג	62
רבקה מרים	30	אלטייב ע'נאים	63
סמיח אל קאסם	34		

Iton 77

Literary Magazine

First Editor: Jacob Besser

Editors: Amit Israeli Gilad,
Michael Besser

Editorial Board: Amos Levitan,

Rony Someck, Rafi Weichert,
Yael Boneh Levy, Tamar

Mishmar, Shiraz Kalir, Yuval

Paz, Dorit Peleg, Oded Peled,

Shalom Ratzabi, Jacov Shai

Sha'vit, Idan Barir, Gilad Hay.

בתמיכת: משרד התרבות והספורט, מינהל התרבות

עיריית תל־אביב יפו - האגף לאמנויות

המו"ל: אגודת סופרים ואמנים לקידום הספרות והתרבות
עמותה מס' 580073575 ISSN 1565-253X

77iton@gmail.com

www.iton77.com

טל': 03 5618271 ת"ד 51208 ת"א 67137

עת לעת 77

כתב עת לספרות ולתרבות

העורך המייסד: יעקב בסר ז"ל

עורכים: מיכאל בסר, עמית ישראלי־גלעד
מנכ"ל: אדם פרנס

חברי המערכת: עמוס לויתן, רוני סומק,

רפי וייכרט, יעל בונה־לוי, תמר משמר,

שירז קליר, יובל פז, דורית פלג, עודד

פלד, שלום רצבי, יעקב שי שביט, עידן

בריר, גלעד חי

כמה מילים על מה שמעל לאדמה ומתחת לה

בפתח הגיליון הזה, בעריכתם של מאיה ויינברג וצוריא אל אסף, נאספו טקסטים המשרטטים את הקשר שבין האדמה, עבודת האדמה והגוף – ואת הפוטנציאל התרפויטי שטמון בעבודה זו. לצידם מוצגות עבודותיה הנפלאות של מאיה כהן לוי, שמעמיקות גם הן במרחבים אלה.

בקריאתם עלה בזיכרוני צל של מיתולוגיה קדומה, שבה המעבר בין מה שמעל לאדמה לבין מה שמתחתיה היה נזיל יחסית. כך, למשל, בסיפורו של האל תמוז: איננה, אשתו, ניסתה להשתלט על ממלכת השאול ונבלעה בה. כדי להחליץ מהשאול, הטילה על בעלה להחליף אותה שם, אך מאחר שנישואיהם של תמוז ואיננה הבטיחו את גשמי החורף ופיריון האדמה, כונן ביניהם סדר – שבו מדי חצי שנה יורד אחד מהם אל השאול. או סיפורה של דמטר, אלת התבואה, שבתה פרספונה נחטפה בידי האדס אל השאול. דמטר הגיבה בבצורת קטלנית, והסדר שב רק כשבתה הוחזרה אל פני האדמה.

וכאן, במציאות שלנו – שבה בני אדם חיים כלואים מתחת לאדמה, בשאול עזתית – איננו מדברים עוד במונחי מיתולוגיה, אלא בכאב ממשי, בעודנו ממתנינים בנשימה עצורה לשחרורם ולעלייתם מעל פני האדמה. כי כל עוד שוהים החטופים במעמקי האדמה, לא יוכל הסדר האמיתי לשוב ולהתקיים מעליה.

עמית ישראלי גלעד

רשימות מהתחתית... שיעור מולדת

זה כמה שבועות אנו עוסקים בגיליון "גוף אדמה". מטבע הדברים, הרהרתי לא מעט בתוכן הטור הזה, אך כרגיל – דחיתי את כתיבתו לשעות האחרונות שלפני מסירתו לדפוס.

במהלך הזמן הזה, התנגנה בראשי שורה משירו של יהונתן גפן: "אדמה אדמתי, לא אותי, לא אותי" (מתוך "גמתי להכין את כל השיעורים" – שהלחין דני ליטני). כנראה ששילוב המילים "אדמה" ו"הכנת שיעורים" – תזכורת למטלות לא נעימות מהתיכון – הציף בי את הזיכרון מאותה הופעה של "מכתבים למערכת", אי שם ב־1976.

כבר אז סיקרן אותי ההקשר הסאטירי (ואז – במעמקי שנות ה־70 – גם חתרני) של השורה הזו אל מול השיר "על גבעות שיך אברק" (המוכר גם כ"אדמה אדמתי") מאת אלכסנדר פן – שיר ששמעתי רבות בילדותי, לרוב בביצועה של שושנה דמארי, ואמי גם היא נהגה לפזם אותו לעיתים. למי שלא מכיר – שירו של פן נכתב בתחילת שנות ה־40, והולחן בידי מרדכי זעירא, לכבוד הסרת הלוט מפסלו של אלכסנדר זייד, שנרצח כשלוש שנים קודם לכן. שיר עז־רגש, שהשורה "אַרְשִׁיךָ לִי בָּרֶם" מסכמת היטב את רוחו.

כך הלכה והתפוגגה לה הכוונה המקורית לכתוב רשימה קלילה, המחברת בין העיסוק באדמה לבין רשימות קודמות שעסקו בתחנת קרליבך שנבנתה לרגלי המערכת. חשבתי אולי לשלב את השורה "כבישי בטון בחול נמתח" ואת שאר פזמוני כיבוש השממה, יחד עם נגיעות נוסטלגיות משיעורי מולדת בבית הספר. אך לא במקרה כנראה, נתקענו שוב עם אותה אדמה – אדמה ודם, אדמה שכולעת חיים ("לא אותי, לא אותי"), אדמה שתישאר כאן עוד עידנים, הרבה אחרי שכל החי והצומח שעליה ייעלמו.

מיכאל בסר

הגוף שהוא חלק מהאדמה, מהעפר ממנה בא ואלה ישוב, ניזון מהאדמה, מפרי האדמה ומהרוחש עליה ומפירות העץ, מהרגבים לגדל בהם ירק ולהאכיל את כל החי ולאחר מכן להרכיב את המת ולעשות בחומרי שימוש חדש. הגוף נושם את האוויר העשיר בחמצן רק בזכות הצומח על פני האדמה. הגוף נולד על אדמה, מתהלך על אדמה, היא המעגנת אותו אל בסיס ודאי ויציב. היא המרככת את נפילתו, טוענת בכוחות את צעדיו. היא חול הים לבניית ארמונות וחול גן השעשועים, היא הדרך להתהלך במסעותיו הגדולים, היא שמתחת לכביש ולדרך הסלולה של הרכבות ומסלולי ההמראה של המטוסים. היא מתחת לכל מדרכה ומרצפת. המרחק נמדד ביחידות אדמה, בגובה מהאדמה, בקילומטרים על פני האדמה, בשנות אדם על פני האדמה. בתרחיש אחר, אדמה היא המגינה בשוחות החפורות ובבונקרים בזמן המלחמה. היא המופגזת תדיר ונפצעת בטיילים שונים ומשונים ופצצות וכדורים ומטענים והיא המנוחה הנכונה גם לחייל הנופל וגם לאיש ששיבתו מלאה וטובה. האדמה כולעת ושותקת ועל פי רוב אינה באה בתלונה. אנחנו שכחנו ואולי רק לקחנו אותה כמובנת מאליה קצת כמו אהבת הורה שתמיד נמצאת שם עד שלפתע נלקחת.

האקראיות המתמדת של חיינו היא שהביאה רבים חזרה אל האדמה ועבודת האדמה, שעה שחיינו התהפכו בבוקר אחד. מחסור בידיים עובדות הביא רבים ורבות חרוצות וחרוצים מחוץ לקירות ומחוץ לעיר ואזור הנוחות אל עבודת כפיים ממושכת, מלכלכת, מייבלת ושקטה. עבודה ששכרה החקלאי הגלוי יינתן רק בעוד שבועות ואולי חודשים ואולי שנה אולם שכרה הנפשי הנה ניתן מיד. חלק באים ומצטלמים עם העץ ומעלים פוסט עם תמונה. חלק חוזרים ובאים שוב ושוב, מעמיקים את השורש. האדמה אינה מחשבת מי בא וכמה. האדמה טוענת בכוח גולמי ועתיק את מי שעוסק בה ומצוי בקרבה. מי שקרב אליה, מאליו מגלה את הכוח הרב שעבודה עם אדמה דורשת אבל גם מייצרת. זוהי שיבה אל אלמנטים קדומים ובסיסיים במערכת האנושית כגון שהייה ממושכת בחוץ, עדות לשינויים באור ובמשך היום, שינויים בטמפרטורה, מרחק מהמסך המרצד, התבוננות והאזנה למה שכאן וכעת, הדומם הצומח והחי שבסביבה. כל חלקי הגוף המתנועע מצויים בעבודת צוות, בשימוש בכל חלקי כף היד, בהרמת המבט, במודעות נפקחת לנוף, לאופק פתוח, לשמים שאינם תחומים בבנייה רוויה. הגוף והמוח מתנהלים בסבלנות בתהליך טבעי שיש לו מקצב משלו. בבסיס הפעולה החקלאית ציפייה או תקווה עמומה לתוצאה שאין כל הבטחה כי תעלה יפה. עבודה שכזו גם מחייבת מבט אמיץ על שלבי החיים והמעברים החשאיים דרכם: זריעה, צמיחה ראשונה, לבלוב, העמדת פירות כמו גם קמילה ויובש. לעיתים מחלה. לעיתים כל זה גם יחד על אותו הענף.

כך, מתוך אדווה שנייה ושלישית בהיקפה למאורעות הדם שפקדו את אדמת הארץ ויושביה, אנו מנסים להביא באסופה הנוכחית זווית מבט חדשה-ישנה. כיצד האדמה והגוף דבר אחד הם, גוף אדמה. כיצד השיבה אל עבודת ידיים ואדמה, מתוך תהפוכות, דווקא בהתנדרבות ומתוך רצון טוב כמעין אהבה שאינה תלויה בדבר, מייצרת ומיוצגת ומוצאת את השתקפותה בטקסט. הטקסטים חדשים כמו גם הישנים, ניזונים (באופן מודע או לא מודע, אישי או קולקטיבי) מעבודת כפיים קדומה ומציונות ישנה שמקבלת פנים ואופנים חדשים. באסופה זו מובאים מיטב כותבים ממיטב הדורות, ישנים כחדשים ובלבד שהטקסט נוגע בלב הנושא. לא עוד עירונים מול כפריים, דתיים מול חילונים, שמאלנים מול ימנים, יהודים מול לא יהודים, חקלאים מול הייטק, תל אביבים מול מתנחלים ועוד כהנה הגדרות מפלגות החוטאות לאמת אנושית בסיסית ומורכבת. הפעם אדם ואדמה, רקמה חיה המקיימת תהליכי חיים ומחפשת את היסודות ההכרחיים: נשימה, הזנה, הפרשה, רבייה ושמירה על שיווי משקל המאפשר חיים ברי קיימא. התוספת האנושית האפשרית המבורכת בדמות הנשמה היתרה, הסתכלות רחבת מבט וערכות הדדית.

השירים באסופה לוקטו לאט, על פני חודשים ארוכים ומתוך השתנות מתמדת, קלידוסקופית, של המציאות החברתית לאומית פוליטית ובינאישית של ישראל על כל אלף מרכיביה. במהלך הזמן הזה עמדה האדמה על מקומה בחלוף העונות ובאותו הסדר. כמעט. במקביל לתהליך פנימי המושפע מן החוץ, שעודנו רחוק מלהסתיים, נאספו קולות מגוונים וחולקו בשלושה שערים

מרכזיים. כיוון השערים מבקש לדמות את התנועה הטבעית של שגרה, נפילה או שבר, ותיקון או החלמה לבניית שגרה חדשה. גיוון הקולות הוא משמעותי עבורנו מתוך הבנה שיש מקום לכולם על פני האדמה וזהו תנאי טבעי והכרחי לחיות וליצירה פורייה. באסופה מובאים שירים שזהו פרסום ביכורים להם, וגם כאלו שכותביהם כבר מזמן אינם בין החיים. חלק מהמשוררים והמשוררות מובאים בטקסט אחד, חלקן בכמה וברצף, ממש כפי שבאותה חלקת חורש אפשר למצוא פרח פקעת אחד או מושבה שלמה בה במידה.

הקריאה באסופה משולה להליכה בחורש ישראלי אופייני. עיקש, יבש, קוצני ורב מסלעות ולעיתים רך, בעל כיסי אדמה רחבים, מצל ופורח, בתלות העונה וכמות המשקעים. בתקווה שכל עמוד הנפתח בה משול לשביל, המוליך בדרכו. לך עם שבילי ליבך הטהור כתב כאן המשורר. פנימה, קרוב אל חומרי היסוד מהם עשויים גם הקורא גם הכותב.

מאיה ויינברג וצוריאל אסף

שער ראשון - ריחות הבצלים אותם קטפנו בבוקר

קוליסים ו, 2014, שמן על בד, 130/180 סמ', צילום: אבי חיי

*

כָּל הַקִּיץ עָרְפוּ הַדְרָרוֹת אֶת רֹאשֵׁי הַגְּדִילָנִים
הוֹתִירוּ עֲמוּדִים דָּקִים, נוֹשָׁאִים בְּקִשֵּׁי
תִקְרַת שָׁמַיִם רִיקִים
מְטוֹסֵי קָרֶב וְעוֹפוֹת נוֹדְדִים,
כִּמָּה עֲצֵי תֵאנָה מְשִׁירִים
פְּרוֹת קִשִּׁים

זֶה הַזְּמַן לַפְּנוֹת מַעְלָה עִם עֶנֶן קֶטָן
וּבְעֻבּוֹת נִמְלִי הַקָּצִיר
אֶל עֵמֶק הָאֲדָמָה
שֶׁם מִמְּלָכוֹת שׁוֹקְדוֹת עַל תַּפְאֲרָתָן.

*

שְׁתַּלְתָּ בְּעֲצִיצִים נַעֲנַע וְגִרְנִיּוֹם, זֶרַעַתָּ כְּסִבְרָה
וְעַל הַשִּׁישׁ בְּמִטְבַּח אֶת מַחְלָצַת
גִּרְעִינִים מִירְקוֹת וּפְרוֹת
וְסוֹחֶבֶת בְּמַדְרָגוֹת בְּעֻגֶלֶת-שׁוּק
שָׁקִים שֶׁל אֲדָמָה

הַיּוֹם תִּרְדַּךְ לְכַבֹּדֶךָ סְבִיבֶךָ
לְלֶקֶט אֲתֶךָ
מָה שֶׁלֹּא הִסְפַּקְתָּ כְּשַׁעֲזָבְתָּ
נַעֲרָה-כֶּלֶה
הַיּוֹם בָּאָה גַם אִמְךָ
חֲצִתָּהּ אֶל הָעוֹלָם הַזֶּה
בְּשַׁעַר הַפְּצָעִים
וּבִתְךָ וְנִכְדְּתְךָ וְהַנִּינָה הַקִּטְנָה בְּזִרְעוֹתֶיהָ

בֵּין סוּרְגֵי הַחֲלוּנוֹת אֲתָן קוֹטְפוֹת
וְרוֹקְחוֹת מְשֻׁחָה
וְכוֹרְכוֹת בְּרִטְיוֹת יִרְקוֹת
אֲחוֹת לְאֲחוֹת.

הדר לוטן - אמנית ומשוררת, ילידת
1980. פרסמה שלושה ספרי שירה: הפוך
תהפכי (גוונים), נראה אותך חוצה את
זה בחיים (אפיק והליקון), ועין תחת עין
(פרדס).

נבט

אָל פֿני ערוגה גחנתי לראות,
אָל פֿני ערוגה בגן;
צבא אחים קטנים, נבטי אילנות,
לב בוטח ושכם סבלן.

עלה ועלה בקשיות זכה;
שדה הקרב מתרפט ונע;
עוד מעט ושכבת העפר הדקה
תרתע מפניהם, תכנע.

מקדשי נהרה במחשך עגום,
גבורתכם הצנועה הזאת -
ללאה, לכופר, לרל-אין-מאום -
נחומים בה נצו בה, ואות.

כאן על פני האדמה

כאן על פני אדמה - לא בעבים, מעל -
על פני אדמה הקרובה, האם;
להעצב בעצבה ולגיל בגילה הדל
היודע כל כך לנחם.

לא ערפלי מחר - היום המומש ביד,
היום המוצק, החם, האיתן;
לרוות את היום הזה, הקצר, האחד,
על פני אדמתנו כאן.

בטרם אתא הליל - בואו, בואו הכל!
מאמץ מאחד, עקשני וער
של אלה זרועות. האמנם יפצר לגל
את האבן מפי הבאר?

תל-אביב, תרפ"ז

כסלו, תרצ"א

כנגד

כְּנַגֵּד כָּל הַסְכִּיִּים, הַבֶּקֶר
חֲזָרָה נִשְׁמָתִי לְמִקְוֵמָה.
הַבֶּקֶר, כְּנַגֵּד כָּל הַסְכִּיִּים
טְמֵנָתִי פִּקְעֵת בְּאֶדְמָה.
כְּנַגֵּד כָּל הַסִּיּוּטִים
עוֹרְבִים נִחְתּוּ בְּמִרְפֶּסֶת
לְרוּת מִצְלָחוֹת הַהִשְׁקָיָה
אֵינִי נִחְפָּזֶת לְהִנְיָסָם.
אֲחֻכָּה יָמִים אֲרָכִים
עַד שֶׁרֶךְ וּמְדִיק וְאִמִּיץ כְּנַחֲשׁוֹן
יִסְתַּעַר גִּבְעוֹל יַחֲדִיד מַחִיק הָאֶדְמָה
יִטִּיל עֲצָמוֹ עוֹר, יִרְק
לְתוֹךְ מְעִרְבּוֹלוֹת יָמֵינוּ.

אולי גם גשם

אור דחוס בתוך אור סיבי ומיזע
יֵאֵין לְדַעַת אִם זֶה יִגְמַר הַיּוֹם בְּגֶשֶׁם.
בְּשָׂדֶה עֲלֵעוֹל אֶבֶק וְצִלְצוֹל דְּסִקּוֹת מִתְכַּת מוֹטָחוֹת
בְּאֲבָנִים: מִיִּשְׁהוּ עִם דִּיִּסְקוֹס, פּוֹתַח אֶת הָאֶדְמָה.

עוֹרְבִים עָטִים. נוֹחַתִּים בְּעִקְבוֹתָיו. הוּא נוֹסֵעַ עַד לְאַפֶּק. מִסְתַּוֵּבֵב
וְשֶׁב. עֲכָשׁוּ עֲמוּד הָאֶבֶק נוֹסֵעַ לְפָנָיו. הוּא נִעְלָם מֵעֵין.
קִרְקוֹשׁ הַמִּתְכַּת מְדִיק מְקַצֵּב.
הוּא בְּקִבְיָה אוֹלִי לֹא שׁוֹמֵעַ, כְּנִרְאָה לֹא רוֹאָה אֵיד
נִפְלָחוֹת גָּמוֹת כְּרוֹנִים הַנְּטוּשׁוֹת, אֵיד
נִמְלָטִים חֲמֻטִים מִפְּנֵי הַקִּרְקַע הַנִּהְפָּכֶת, שְׂרָשִׁי
יִנְבוּטִים נִלְפָּתִים בְּבִטְנָה -

הִנֵּה כָּבֶד נִרְמָז הֶבֶל פִּיו שֶׁל רוּחַ.
אוֹלִי גַם גֶּשֶׁם יָבוֹא

(א' חול המועד סוכות תשפ"ד)

ענבל קליינר - משוררת.
פסיכולוגית קלינית. ספרה
בסבך קנים ופטל ראה אור
בסדרת כבר, הוצאת מוסד
ביאליק, 2022. כלת פרס שירת
המדע לזכר עופר לידר, מכון
ויצמן למדע, 2021.

כל הבזבז הזה (רצף הייקו)

קטיפה. רמת קושי: קל.
נגב מערבי שאינו עוטף

בְּתִרְנוֹת נַחַל גָּרַר
דִּיּוֹת דּוֹמָמוֹת
בְּצִמְרוֹת אֲשָׁלִים
*
יְמֵי מִלְחָמָה
בְּפֶאֱתֵי מוֹשֵׁב מְלִילוֹת
פֶּרֶדֶס מְפָקֵר

גָּרַר חֵיָה
שׁוֹרֵת עֲרֻבוֹת בּוֹכִיּוֹת
רְפוֹת בְּשָׁנִים
*
חֶפֶת הַדְּרִים
כְּפּוֹפָה מִנְטֵל הַפְּרִי
נִצְנִי פְּרִיחָה
*
שׁוֹב שׁוֹב וְשׁוֹב
קוֹטְפִים וּמְשַׁלְּכִים אֶרְצָה
קוֹצִים נִנְעָצִים

סֶף תְּסִיסָה
אֶתְרוֹגֵי עֵנֶק זָבִים מִיץ
בִּשְׁם מַעֲמִיק

מוֹטֵל עַל הַקֶּרְקַע
מְלָבִין מִכְחִיל מֶאֱפִיר
פְּרִי מֵת

עוֹד רָגַע שִׁבְתָּ
דִּיּוֹת דּוֹאוֹת מְעֵלִינוּ
מִסּוֹק מְצַפִּין

(יום ראשון להפוגה 24.11.23)

חוצים את נחל גרר, עולים במעלה הבתרונות אל גובה מישורי הלס, החרושים עד פאתי מושב מלילות. הזמן דוחק, שקט. הבוקר שברירי. במרחק, מוריק ריבוע מדויק: פרדס של אתרוגים שנזנחו בשל המלחמה. נעים במרווחים קצובים, לא לאבד קשר עין עם שרגא, מלפנים. עשרות דיות, מרום האשלים, עוקבות אחר תנועת השיירה.

גָּרַר חֵיָה
שׁוֹרֵת עֲרֻבוֹת בּוֹכִיּוֹת
רְפוֹת בְּשָׁנִים

פרדס סבוכ, צפוף סכך, נסמך על קרשים לתמיכה. חופת הדרים כפופה מנטל הפרי, וכבר - ניצני פריחה. הנה כפפות ומקטפות. שרגא לא מאריך בשיחה: "הזן - אתרוג תימן חסר פיטם. המשימה - להפטור מכל הפרי, בזהירות עם הסולם, לא למיין, לזרוק הכול, בלי אבל ובלי חבל. המלאכה רבה, היום שישי. תודה לכם. כשתצאו, נא עדכנו את החמ"ל". אני קוטפת, משליכה, קוצים ננעצים. על סף תסיסה, אתרוגי ענק זבים מיץ. בושם מעמיק.

מוֹטֵל עַל הַקֶּרְקַע
מְלָבִין מִכְחִיל מֶאֱפִיר
פְּרִי מֵת

בקבוק המים מתרוקן. חום היום. זרועות נשרטות. עוד שורות עמוסות לפנינו. האם נשלים את המשימה? מהר. כל הפוגה נושאת את סיומה.

עוֹד רָגַע שִׁבְתָּ
דִּיּוֹת דּוֹאוֹת מְעֵלִינוּ
מִסּוֹק מְצַפִּין

(יום ראשון להפוגה 24.11.23)

*

אֶמְרָתִי לַעֲזֹ
אֲבִי אֶתָּה
וְחִסִּיתִי בְּצִלּוֹ יָמִים רַבִּים
אֶצֶּל גִּזְעוֹ הַמִּבְקָע
אֶצֶּל עֲנַפְיוֹ הַמְּשֻׁרְגִים
עָלְיוֹ שְׂכֶסּוֹ אֶת פְּנֵי הַשָּׁמֶשׁ
אֶמְרָתִי לְנַחֵל
אֶת אֲמִי
וְחִסִּיתִי בְּמִימֶיהָ לַיְלֹת רַבִּים
אֶצֶּל זְרָמָהּ הַמִּפְכָּה
אֶצֶּל אֲשֶׁר זָךְ
אֶצֶּל מַעֲיֵן אֶהְבֶּתָּהּ
אֶמְרָתִי לְאֶבֶן הָאֱלֻמֶּת
אֶת יִלְדֵּתָנוּ
לְאֶבֶן הַכַּחֲלָה כְּלָבָן
לְאֶבֶן הַמִּכְסָּה בְּאֶלֶם יָמִים רַבִּים
שְׁאִינָן לָהּ שֵׁם אוֹ דְמוּת הַגּוֹף

*

וְהָיָה בִּינְיָהֶם נֶעַר אֶחָד שֹׁסֵרֵב כְּדֶרֶךְ הַנְּעָרִים לְגִדּוֹל, שְׁעָה שֶׁהַעֲצִים הַנִּצְצוּ, וְהַפְּרָחִים נִמְלְאוּ צִבְעֵה וּנְיִחוּחָם פָּקַע אֶת הָאָוִיר, וְהַפְּרוּת נִשְׁטַפּוּ גִזְעוֹ כְּתָם, וְקִלְפָתָם סִמְרָה וְתוֹכָם כְּבֹד, וְהַפְּרוּת הַסְּמוּקִים שָׁחוּ לְאֶרֶץ מְכוּחַ הַכְּבִידָה, וְהַרוּחַ הִיָּתָה מְנַעֲנַעַת אוֹתָם אֲנָה וְאֲנָה, וְהַרוּחַ הִיָּתָה מְתַחַכֶּכֶת בְּבִדֵּי הָעֵץ וּמִשְׁתַּפְּשֶׁפֶת בְּעָלִים, וְקוֹלָם כְּנֶהֱמָה עֲמָקָה נִעְתָּרֶת מִתּוֹךְ הָעֵץ, וְהָאוֹר שֶׁלֹּב אֶצְבְּעוֹתָיו בְּעֲנַפֵּי הָעֵץ וְהָצֵל נָתַן עַל הָאֲדָמָה כְּדֶרֶךְ הַיָּמִים, וְהָעֵץ שֶׁפְּרוּתָיו גִּמְלוּנִים וּפְצָעֵי פְּרָחָיו נוֹטְפִים צוּף נֶאֱקָ בְּרוּחַ, וְהַדְּבֻרִים הָיוּ זִמְמוֹת בֵּין הָעָלִים וְחֻבְטוֹת אֶת גּוֹפֵן בְּפָנֵי הַפְּרָח, וְגוֹפֵן הָיָה נִשְׁטָף צוּף וְכִנְפֵיהֶן נִתְכַּסּוּ אֶבְרָה וְהִבָּה, וְהַנֶּעַר הָיָה כְּחוֹשׁ וְהָיָה חֹמֶק בֵּין הַנְּעָרִים כֶּצֶל, וְדַעְתּוֹ הִיָּתָה נְתוּנָה לְרוּחַ כָּל הַיָּמִים, כְּשֶׁהַפְּרוּת הָיוּ נִתְקָם וְנִשְׁמָטִים וְנוֹשְׁרִים בְּאֶנְקָה לְאֶרֶץ, תַּחַת צֵל הָעֲצִים, וְהַנֶּעַר הָיָה מְשׁוֹטֵט בָּגֶן, וְדָמוֹ הָיָה דֵּל וּמִתּוֹק כְּשֶׁרֶךְ, וּפְנָיו שְׁחוּטֵי אוֹר

נדב ליניאל – מרצה לעברית ותרבות ישראלית באוניברסיטת קייס ווסטרן. על ספרו הראשון, *תקרת האדמה* (קשב, 2010) זכה בפרס טבע לשירה, ספרו השני *הלל* (פרדס, 2021) ראה אור בתמיכת המרכז לספריות וספרות בישראל ובתמיכת מפעל הפיס. ספרו השלישי, *עירוב* יראה אור בקרוב. עורך בכתב עת 'המוסר'.

ארץ הגליל פסגת החלום

בְּקִיץ בְּגִלְיָל הַלֵּילָה הוּא גֶשֶׁר
 בֵּין סוּף הַיּוֹם וּבֵין הַבֶּקֶר,
 וְהַבֶּקֶר הוּא שְׁמֵשׁ מְצִיָּה מַעֲבָר לְגִבְעוֹת
 לְטֹל מִן הַמַּעֲרָב אֶת הַשָּׁמַיִם וְהַיָּם, וְהַכּוֹכָבִים מַעַל
 הֵם יַעֲיִי הַיּוֹשְׁבִים בְּגִן־עֵדֶן
 צוֹפִים בְּאֶרֶץ הַגִּלְיָל וּמִפְתָּעִים מִן הַדְּמִיוֹן
 שֶׁבֵּין הַמְּקוֹמוֹת.
 הַגִּלְיָל יָפָה וּמְתִיפָה יוֹתֵר
 כָּכָל שֶׁהַבְּרוּשׁ רוֹקֵד וּמַצֵּנָן בְּרוּחוֹ אֶת הַחֹם,
 וְהַיָּם מַפְזֵר עַל חוֹפָיו אֶת מְלָחוֹ
 וְאֶת אוֹרְחָיו,
 לְקִיץ בְּגִלְיָל הוֹד מִיָּחָד וְכו'
 טוֹב הַבְּעָרָה.
 הַחֶרֶף
 בָּא כְּמִטֵּר מִדְּמָעוֹת הָאֵל – הָאֲדָמוֹת הַחֲרֻבוֹת יִמְלְאוּ רַחֲמִים,
 וְהַהָרִים יִבְעֵרוּ – וְעֲשָׁנָם כְּעָנָנִים, וְהוֹאֲדִי
 יֵלֵךְ בְּדֶרֶכוֹ – יַעֲוֹדֵד אֶת הָאֲבָנִים
 לְהִתְאֻמָּה וְחֲרִיגָה, וְהַתְּנוּרִים
 יִהְיוּ הַהֲזֻדְמָנוֹת שֶׁלֵּנוּ לְאַהֲבָה
 וְחֻפְשָׁה בְּפִרְוֵי הַכָּרִית
 הַתְּעוֹרְרוֹת הַחֶשֶׁק הָאֵלֶם.
 בַּחֶרֶף הַחֲגִלוֹת מִתְמַרְנוֹת אֶת הַצִּיד
 וּמִקְשָׁטוֹת אֶת הַחֲרָשָׁה בְּאֲנִרְכָּהּ, וְקָד
 מִגְבִּיר אֶת חֵם הַרְצוֹן
 מוֹל הַמְּרָאוֹת.
 הָאֲבִיב הוּא יוֹמָה שֶׁל הָאֵם וְהָאֵם עוֹנֵת
 הַהִתְחַלָּה, פֶּרֶחַ הַנּוֹלָד כָּכָל מְקוֹם פְּנוּי, דָּף
 יָרֵק בְּפִנְקֵס הַבְּרִיאָה.
 יִהְיֶה בֶקֶר טוֹב לְאֵלּוֹן וְהַגּוֹלָה תִּתְרַגֵּל
 שְׁלֹא לְהִתְרַגֵּל לְמַצָּבָהּ,
 הַגִּלְיָל הוּא פְּגִישָׁתָנוּ
 וְדָבָר מִן הַגְּעָגוּעַ אֵינָנו
 יֹצִיר מֵאִין.

מרוואן מח'ול – נולד ב־1979 בכפר פקיעין.
 הנדסאי בניין ומנכ"ל חברת בנייה. למד
 בכיתת השירה הערבית-עברית של הליקון,
 והשתתף בעריכת אסופת השירה המעמדית
 אדומה (2007). ארץ הפסיפלורה העצובה
 הוא ספרו השני, והראשון שראה אור גם
 בשפה העברית. שיריו תורגמו לשפות רבות,
 ורבים מהם הולחנו.

ארץ הפסיפלורה העצובה

אני מחכך את ידי כצמד שיבולים, משלח את לשוני לחופשי כאוות נפשה עד שתגיע אל הפסיפלורה שאני ממתין להבשלת פירותיה, כבוגר החג סביב בית-ספר להגנים מבט אל תלמידה שיצאה להפסקת הבוקר, התיישבה על ספסל והביטה בשמים להריח את ראשית השמש, ואז תצפה באחרון בוגרי בית הספר הנ"ל.

הפסיפלורה היא הפורשת את רשת השפעתה על פני הגינה של ביתי, וקוראת לי לבוא אל החמימות החסרה בפני בני גילי שבקרב אנשי הכפר.

היא שייכת לי עד מאוד. אני מאמן את עיני לטעמה המתקיים בדמיוני, בניגוד מוחלט לחדשות על הנעשה במזרח התיכון. היא מפתלת את גופה שצבעו חום, כפנינה, מזמרת על הר הגליל העשוי פרי ופוסעת כחייל רודף שלום לעבר נשמתו.

שכני רוצה את מנת חלקו בפסיפלורה, ואני סבור שהצדק עמו, שהרי היא חוצצת לא חוצצת בינינו. אנו נפגשים לידה לחצי ערב בכל קיץ לנסות ולהעריך את שיעור היבול השנה, או לאמוד בגנבה את חולשת האופי, איש של רעהו.

היא נסמכת על כל אורכה של גדר הברזל החוצצת בינינו כמו היתה בת ים, או אות של פיוס הקורא לצדדים לקיים ביניהם מגע דמוי-מציאות.

שכני זוכה כאוות נפשו במנת חלקו בפירותיה הבשלים. ולי נותר להפוך לסוציאליסט, המאמין בכיסופי הצמח אל שורשיו (אני מתכוון לשכני), ואל מי ששתל אותו, למען ירמוז לי במבטו כי חובה עלי לנהוג בו בידידות, משום שבקרב יופקד על השמירה על שלומי, כלומר, כאשר אודקן ואהיה ער לתבונה שבתכנון המוקדם של האמירה: "אנא, עזור לי ללכת לבית השימוש!"

נוסף על היותה פסיפלורה במלוא מתיקות השם, היא פורשת את חבליה על פני הבית ומצביעה על כוונתי בקטע הפרוזה הזה, שאינני רוצה לחשוף אותו ברכים למען ייוותר לקוראי צוהר להציץ דרכו אל הפרשנות הפוליטית. עצי השקר, האגוז, התפוז ודומיהם היוו, לפני עשרים שנה בדיוק, את המניע לתוכנית לשדוד את כרמו של אבו יוסף נדים, אך החיים, בדיוק כמוני, אצים להתבגר וחלים בהם שינויים. כך נעשית הפסיפלורה ליורשת מקומם של עצי התפוז הוותיקים, ומתארכת במקום מגורי הידוע בשם פקיעין המערבית או כפר מח'ול, כל עוד מוסיף הצמח יחיד הסגולה הזה להיות התופעה הבויה מכל בתקופתי והוא הופכני לאזרח העולם בכל הנוגע לעניינים המקומיים.

רק הרוח לבדה אישרה באוזני כי יש בכוחה של הפסיפלורה לפרוע את צמותיה הקלועות עלים כנקבה ולה זוג אשכים. היא לבדה היתה, זמנית, למולדתי היפה, שהחמיצה המשוררים תאופיק זיאר וטאהא מוחמד עלי בשימוש ערכני במטפורות השאובות מהמציאות של שנת 2009 בקרב ערביי הפנים.**

לא!

כנראה תיארתי אותה יתר על המידה, אולי משום שהייתי רעב, או משום שמרוב תמימותי אני כותב על כל דבר שעשוי לשעשע את רוחי בערב הריק הזה. אם כן, יושיט נא לי משהו שתי כוסיות קוניאק למען אשוב ואזכר, מרוב אי-מודעות, שרגשותי הם ילדי הזיכרונות, ובקרבם נחבא עץ התפוזים של ע'סאן כנפאני, עץ שאותו אהבתי כל ימי ילדותי הרומנטית. עץ תפוזים זה עודנו חי, אף על פי שהוא טובע במצולות הפסיפלורה החדשה, שעליה טיפסתי בגינה, או שטיפסה עלי, בעוד הורי מעלימים עין ממעשינו.

מערבית: חנה עמית-כוכבי (ארץ הפסיפלורה העצובה, הוצאת קשב 2012) *הכותרת של הקטע על משקל "ארץ התפוזים העצובים", סיפורו הנווד של ע'סאן כנפאני, (1936-1972) أرض البرتقال الحزين. סיפורו של הסופר ע'סאן כנפאני תורגם מספר פעמים לעברית, בין השאר בידי הסופר שמעון בלס, באנתולוגיה סיפורים פלשתיניים (עקד, 1970) שאותה ערך.

** אחד הכינויים המקובלים לערבים אזרחי ישראל.

להפרות עץ

כְּשֶׁאֲנִי בֹא בְּמִכְחֹלִי עַל הָאֲנוּנָה,
 סֶלֶם רְעוּעַ מִתְנַדֵּד תַּחְתִּי,
 נִזְרָמֶת מִתּוֹכִי אֲבָקֶת־זָהָב
 יֵשֶׁר אֶל שְׂפּוֹפְרֶתָהּ, פְּרָחֶיהָ
 מִתְגָּרִים בִּי בַּעֲקָרוֹת עֲקָשָׁת:
 סוּגְרִים, פּוֹתְחִים, וּמִפְתִּים בִּי
 אֶת הַמִּיתָר וְגִיד וּנְשִׁיפָה.
 וְכִשְׁאֲנִי יוֹרֵד מִמָּנָה, מַחֲטִיא
 שְׁלָבִים, נִפְצָע בִּיד מַחֲסָפוֹסִי
 גִּזְעָה, אֲנִי כּוֹרֵעַ מִתַּחְתָּהּ,
 נוֹשֵׂא עֵינַי לְמַעְלָה, וְאוֹמֵר:
 תּוֹדָה לָךְ, נוֹ, דִּי. הֵייתִי
 עֵץ לְרִגְעַ, אֲנִי מוֹדָה,
 לְקַחְתִּי חֶלֶק בְּהַלִּיךְ הַבְּרִיאָה.

מתוך נדרים קטנים בהוצאת הקיבוץ המאוחד, 2017

אלישע פורת (1938–2013) – היה משורר וסופר עברי,
 עיתונאי וחוקר ספרות. נולד, גדל וחי בקיבוץ עין
 החורש, שהוריו נמנו עם מייסדיו. פרסם שישה קובצי
 שירים, שבהם הוא מחייה את תבנית הולדתו וגידולו,
 מפרש את עולמו הישראלי והעברי ומתעמת עם
 השינויים בחייו ובארץ ישראל.

היופי הזה

לָאֵן עוֹד יִקַּח אוֹתִי הַיּוֹפִי הַזֶּה?
 רָגַע אַחֵר אֲנִי גוֹף עִם סַנְדָּלִים
 וְרָגַע אַחֵר אֲנִי הַיּוֹפִי הַזֶּה
 וְרָגַע אַחֵר אֲנִי בּוֹגְנוּיִלְיָה
 וְרַד פּוֹקְסִיָּה עִם שְׂאִיפּוֹת
 עִם שְׂאִיפּוֹת שְׂמֵת־מִמְשׁוֹת
 לָאֵן יִקַּח אוֹתִי הַיּוֹפִי הַזֶּה אִם אֶתֵּן לוֹ?
 אִם אוֹרִיד אֶת הַסַּנְדָּלִים הָאֵלֶּה
 וְאֶהְיֶה לְגַמְרִי הַיּוֹפִי הַזֶּה
 רָגַע אַחֵר אֲנִי גוֹף
 וְרָגַע אַחֵר אֲנִי שְׂרָשִׁים
 שֶׁל בּוֹגְנוּיִלְיָה וְרַד פּוֹקְסִיָּה
 וְאֲנִי יוֹנֵקֶת מֵהַשָּׁד הַפְּנִימִי שֶׁל הָאֲדָמָה
 רָגַע אַחֵר אֲנִי נּוֹכְרֶת בְּפִצֵּעַ קְרוֹם
 וְרָגַע אַחֵר אֲנִי הַיּוֹפִי הַזֶּה
 מִמֶּשׁ בְּדִיוֹק הַיּוֹפִי הַזֶּה
 אִיזָה יֹפִי זֶה הַיּוֹפִי הַזֶּה.

אבק קרום

אֵלּוּ הָיוּ יָמִים בָּהֶם כָּל יְצִיאָה מֵהַבֵּית
 הָיְתָה כְּקָרִיעַת יָם סוּף, כְּבִקְיעָה מֵהַגּוֹף.
 הִרְכַּכְתָּ הַקֶּלֶה כְּרִסְמָה אֶת דְּרָכָה
 וְאָנוּ הַתְּרוֹמָמָנוּ מִתּוֹךְ הַחֲפִירוֹת.
 אֵלּוּ הָיוּ יָמִים בָּהֶם נִתְּנוּ לְתַנוּעָה לְהִיּוֹת,
 נִתְּנוּ לְנַחֲשֵׁי הָאוֹטוֹבוֹסִים לְקַחַת אוֹתָנוּ.
 יָמִים שֶׁל הַתַּפְתָּלוֹת נְחָשִׁית בֵּין חֲפִירוֹת
 עִם הַבְּטָחָה שֶׁנִּתְּנָה לָנוּ לְעֵתִיד מֵהִיר יוֹתֵר.
 וְאֲנִי רַק הִלַּכְתִּי וְהֵאֲטַתִּי כְּמוֹ צֶבֶה שֶׁמָּנָה.
 הֵאֲטַתִּי בְּתוֹךְ הָאֵם הַגְּדוֹלָה תַּל־אֲבִיב.
 אֵלּוּ הָיוּ יָמִים בָּהֶם אֵיבָרִי מִתְּכַת חֲפָרוּ
 לְאֹרֶךְ וְלָרֶחֶב – חֲסָרֵי רַחֲמִים. מְכַרְסָּמִים.
 יָמִים דְּלִילִים מְלֻכָּד הָאֲבָק שֶׁעָטַף.
 אֲבָק שֶׁל אֲדָמָה מְפֹרַעַת, אֲבָק קְרוֹם.
 וְהֵייתִי שֵׁם מְנַחֲמֶת וּמִתְנַחֲמֶת בְּעֵתִיד.
 הֵייתִי שֵׁם בְּרַכְּכָת הַקֶּלֶה, בְּעֵתִיד.
 וְהָעֵתִיד הָיָה מֵהִיר, מִתְּכַתִּי וּבִקְוֵעַ.
 וְהָעֵתִיד הָיָה מֵהִיר בְּשִׁבְלִי חִיָּה כְּמוֹנִי.
 וְהָעֵתִיד הָיָה מוֹזֵר וּמִתְכַתִּי וְקָר מְאוֹד.

גל נתן – משוררת ועובדת סוציאלית. ספרה הראשון – הלטאות
 הסגולות בחוץ ראה אור בשנת 2020 בהוצאת פרדס. ספרה השני
 הנדסת אורות ראה אור בשנת 2024 בהוצאת נצח.

שדה

כְּדִי לְזַרְעַ חֹטֵה צָרִיד
שָׂדֶה וְתִקְוָה
וּבִטְחוֹן.

כִּמָּה אֲמוּנָה צָרִיד
כְּדִי לְזַרְעַ חֹטֵה
בְּשָׂדֶה.

כִּמָּה אֲמוֹן צָרִיד
כְּדִי לְגוֹר לְצַד
הַשָּׂדֶה.

מָה קוֹרֶה לְמִי שְׁמִתְפַּתֶּה?
מָה קוֹרֶה לְמִי
שְׁמִתְבַּדֶּה?

(28.11.23)

דע מאין באת

הָאֲדָמָה יְבֹשָׁה וְתַחוּחָה,
הַיּוֹם נִזְרָעוּ בָּהּ בְּטָנִים.
כִּךְ קָל לְשֹׂרְשִׁים הָרָאשׁוֹנִים
לְפִלֵּס אֶת דְּרָכָם בְּבִטָּחָה

בְּמַעֲבִיָּה.

הָאֲדָמָה יְבֹשָׁה וְתַחוּחָה,
גַּם הַנְּתִיקִים נִטְמָנִים,
הֵם שְׁבִים לְרִגְבִּים הַנוֹשָׁנִים
מְגִלּוֹתֵם הַמְּלִיחָה

וּכְאֲבִיָּה.

הָעוֹלָם הַתְּפוֹרֵר בְּמוֹעֶקֶה,
אֵךְ עֲדִין שְׁמוּרָה חֲלָקָה
בְּאֲדָמָה הַמִּכָּה

לְאוֹהֲבִיָּה.

אביב

לְפָרֵשׁ זְרוּעוֹת מוֹל הַשָּׂדֶה.
לְעַמּוֹד יְצִיבָה מוֹל רוּחוֹת הָעוֹלָם.

לְדַעַת:

אֲנִי כָּאֵן,

וְעוֹד אֶהְיֶה.

עוֹד אֶחָזָה בְּתַחֲיִית מָה שֶׁנִּדְמָה
שֶׁנַּעֲלָם.

סלעית לזר - אגרנומית, מדענית ומשוררת.
חברת קיבוץ סעד בנגב המערבי.

תכלית התנועה היא תפיסה חדשה של מקום

*

כָּל שְׂיִכְלָתִי הָיָה לָנוּעַ אֶל הַשְּׂרָשִׁים
לְהַפְנוֹת גֵּב לְמֵאֲרָעוֹת. לְכַסּוֹת
פָּנִים. לְהַתְפַּלֵּשׁ בְּבִץ. לִינֵק
אֲדָמָה וּלְהַצְמִיחַ מִגְבֵי עֲנָפִים
הַכּוֹבָשִׁים אֹרֶר

המקום הוא גופו
של משיח
שלא יקום
במקומך

חנן סבך טייכר - יליד 1978. תושב טבעון.
ספר שיריו הראשון, מסופוטמיה, ראה אור
לפני מספר חודשים בהוצאת הליקון.

צפנת בן דוד

הגבעה שרועה

הַגְּבֵעָה שְׂרֹועָה כְּמִינֶקֶת מְדִיפָה בְּשָׂמִים
גוֹרָה עֲצוּמַת עֵינִים בְּחִיק הַשִּׁיחִים, נְחִירֶיהָ רַכִּים
כָּל הַפְּטָמוֹת נִפְקָחוּ, נִצְנִי שְׁפַע סָגְלִים וּוְרָדִים.

פְּרִשְׁתִּי פָנַי עַל כְּרִיּוֹת חֲמָדָה
בְּחֻדְרוֹת הַלֵּטָם
רְוֹוֶיהָ.

הַכְנַעִי עַל מְרִכָּב פְּגִישְׁתָּנוּ
חַיִּי פַעַם אַחַת.

צפנת בן דוד - ביבליותרפיסטית, מנחה
סדנאות כתיבה ומשוררת. ספר שירה
השני במי הנביעה יצא לאחרונה בהוצאת
קתרזיס. השיר בגליון מתוך לגבעות פני אם
ספר השירים הראשון שיצא בהוצאת משיב
הרוח ב־2020.

הבוקר ההוא במטע

הַעֲצִים	הָעוֹר	לַמֶּדֶת	הַיָּינוּ	גַּם
הַמְתוּקִים	הַחֲשׁוֹף	אוֹתִי	לְבַדְנוּ	אֲנִי
בְּמִטָּע	שֶׁלְךָ -	שֶׁהִפְרִי	בְּמִטָּע,	פָּחַדְתִּי.
עוֹד	בְּשָׁר	הַטָּעִים	אוֹלִי	כִּמָּה
זוֹכְרִים	שֶׁל	בִּיּוֹתֵר	בְּעוֹלָם.	שְׂבִיר
אוֹתְךָ	פּוֹמֶלֶת	הוּא	רַק	הָיָה
רָצָה	אֲדָמָה,	זֶה	צָפוֹר	הַבֶּקֶר
שְׂכוּרָה	נִרְאָה	הַנֶּאֱסָף	אֶחָת	שָׁבוּ
בֵּין	כָּאֵלוּ	לְתוֹךְ	רַחֲפָה	הַחֲזִיקְנוּ
הַשּׁוֹרוֹת,	לְבִשְׁתָּ	חֲלָצָה	מֵעֵלֵינוּ	כִּיס
סְמוּקָה	אֶת	הַנִּמְתַּחַת	בְּקֶשָׁה	עָמַק
מְשֻׁמָּשׁ	גּוֹפֶךְ	לְשֶׁק	לְהִתְקַרֵּב	שֶׁל
וּמִלֵּהֶט.	הַפּוֹךְ.	מֵאֲלֵתֵּר.	וּפָחַדָּה.	אֲשֶׁר.

לירון גרייף - עם משפחתו במושב חצבה
 בערבה, שם הוא מגדל תמרים ומנגו אל מול הרי
 אדום. יועץ ושותף בחברת ייעוץ אסטרטגי. זוכה
 פרס כליל לאקופואטיקה 2024. ספרו הראשון
 שירת געגועים אל ים קדום ראה אור בהוצאת
 הקיבוץ המאוחד, בעריכת סבינה מסג.

אלכימיה

היום אני לומדת מהפּרַח
צוף:
אֵיךְ לְהַפֵּךְ מַחְשָׁבָה

נצח

צפורים שְׂרוּת קִיץ כְּשֶׁהַחֶסֶה שָׁלָנוּ מִנְּבִיטָה תִּינוּקוֹת־קוֹנִכִּיָּה
אֶל תוֹךְ רִגְבִים שֶׁהִבְשִׁילוּ.
אֲנִי נוֹשָׂאת אֶת הַחֲלֹזֹנוֹת אֶל שְׂדֵה אַחֵר
מְנַעֶרֶת אֶת כַּפּוֹת יָדַי מֵעֵתִידָם
מְחַלֶּקֶה אוֹתָם בְּהַשְׁלָמָה

טלי גלסקי - משוררת ואמנית מילים.
יצירות שלה הופיעו במגזינים, פסטיבלים
וגלריות.

"ככל שההר גבוה כך קר העמק" אמר לי אלכסנדר, ואני שבאתי אל ארצו מארץ רחוקה מצאתי את עצמי מהדק את הצעיף שכרוך היה סביב צווארי. "נתחיל לעבוד?" שאל אותי. "כן" עניתי, משתדל שלא להישמע מהסס. מרים כלי אותו לא הכרתי מהקרקע הצביע על האדמה הרכה ואמר: "כאן חופרים" – או אולי היה זה "כאן הופכים" – לא הכרתי די את השפה. טוב שהדגים לי. טוב שגופו שלמד את החלקה הזאת היטב נע בטבעיות שלמה כל כך שאף בעיני היתה היא משכנעת. לאחר חזרה או שתיים הניח את הכלי בידי המושטת. "קדימה" סימן לי מרוצה. התחלתי לעבוד.

אף ההר הגבוה לא יכל לעמוד בדרכה של השמש עת היה ברצונה לגבור עליו. בעונה זו של השנה היה רצונה לגבור עליו מופיע סביב השעה רבע לתשע. הטל שעד אז מכסה היה את העמק התרומם לקראת האור החדש. בין הנשימות הכבדות אפשר היה לעצור ולראות אותו מתאדרה. לעיתים, חשבת, נדמה הוא כאורח הנפרד לשלום ממארחיו – בהבטיחו להם: "אל דאגה, מחר אשוב" ואז צוחק למראה פניהם המודאגות מעט. כך המשכתי שעות ארוכות. מביט בהר ובחורשה שלמרגלותיו. בשמיים ובעננים הממלאים אותם בקלות בלתי מובנת. מדי פעם היה הכלי פוגש באבן שהסתתרה באדמה. בין אם חוצה אותה או נעצר בה דורש היה הדבר את תשומת ליבי. לרוב די היה ברגל להזיז את המכשול אך מדי פעם צריכים היינו גם להתכופף. תחילה עשיתי זאת בשקט אך עד מהרה מצאתי את עצמי נאנח כפי שנוהג היה אלכסנדר. לא היה זה מפאת המאמץ או כאב הגב שהחמיר ככל שנמשך היום, אלא בזכות אותו עולם שנגלה מתחת לכל אבן אותה נאלצנו לכרות מכורך המעשיות. לפעמים שורש לפעמים תולעת, אך תמיד מלווה בתהייה: "מדוע?" כיצד מכל המרחב הגדול הזה בחר להימצא דווקא תחת המשקל הרב. די היה במחשבות הללו להסתיר את החרטה ולהוסיף במלאכתנו, שככל שנמשך היום, נדמתה לנו יותר ארוכה.

אך הערב תמיד בא. השמש שעשתה את חלקה בעולם נפרדת מהעמק ונחה מאחורי הרי צידו השני. הקור ממחר לשוב אל מקומו ואני ממחר אל גדר המתכת עליה הנחתי בבוקר את צעיפי. גם אלכסנדר מהדק את מעילו. אנו יודעים שנותרה לנו חצי שעה של אור בקירוב. אחריה יבוא החושך ועמו הארוחה אותה הכינה אשתו. שמה פלורנסיה, נדמה לי. מחלון הבית הקטן באים אלינו ריחות הבצלים אותם קטפנו בבוקר ומעוררים בנו געגועים אל המנוחה. "עוד קצת" או "סבלנות" מורה לי אלכסנדר ואני ממשיך לעבד את האדמה. לבסוף הוא טופח על שכמי ומצביע על הבית. אנחנו מניחים את הכלים במקום פתוח והולכים זה לצד זה. כשאנו פותחים את הדלת הארוחה ממתינה. גם אשתו של אלכסנדר ישובה לצד השולחן כשספר דק בידה. כשמבחינה בנו נכנסים סוגרת אותו מבלי לסמן היכן עצרה ומניחה אותו הרחק ממנה. אלכסנדר אומר לה משהו אותו איני מצליח להבין. היא שמחה בשובנו.

עמרי חולון – מתגורר בקיבוץ עין גדי.
מורה במקצועו, כותב ביתר הזמן.

געגועים גדולים נולדים בנודים. לאדמה שהותרנו מאחור, לאהובות רחוקות שגלו לנו את מהות החיים, לריחות חריפים ומתוקים של מקומות מסתמים מאוד שלא קימים על המפות, לעצים כבירים שהביטו בחולף הרבה לפנינו וימשיכו להביט בו הרבה אחרינו, לאיזו שורה בעברית והמוניות קוליות שהניחו את הגוף שלנו בתוך אגם של זהב. ההוה לא נתפס, כה עצום במידות שלו, בגדש, בתשוקות הסותרות שממשיכות להתנגש אחת בשניה ללא הפוגה. אני צועד ונשבר ומותר ונמלא שמחה תהומית ומבין את הגרעין המצפון ביותר ורגע לאחר מכן שוכח את כל שידעתי. אני צחוק ובכי של ילד טהור, אני הכחל הבוהק והעשיר של השמים, אני כל אחת מהמכונות על הכביש המהיר והסואן, אני ההומלס שראיתי אתמול בתחנת הרפכת והשאיתי בידים ריקות, אני תנועת הצפורים הנודדות ואני המים הזורמים שלגמתי בנחל, אני האמא אחוזת הדאגה שלא יכולה לישן כבר חדשים ברציפות, אני השפות שמדברות ברחובות הצדדיים ואינן מובנות לי, אני לב פועם של לויתן עתיק, אני מדרך השירה בחנות הספרים המקומית, אני האדמה האינסופית הזו שאין לי סכוי להתחיל להבין את כל המארגות אשר התרחשו עליה מראשית הזמן, אני דניאל ג'ונסטון ואהבת אמת תמצא אותי ואת כלם בסופו של דבר, אני הירח המלא שמאיר את החגיגות של כל השבטים והדתות, אני כל חלומות העולם אני הרוח.

טל ניגון קוליקובסקי - אני אדם בעולם.
אני אוהב לחקור את העולם דרך כפות
רגלי היחפות, להיפגש בפשטות, לנוע
בתוך הטבע ולהתמסר לריקוד המציאות.

שירת העשבים השוטים

כף אֶז
גְּדִילָן, חֶלְמִית. מוֹשִׁיטִים
אֵלַי עֲלִים יִרְקִים, פּוֹרְשִׁים תְּחִנָּה:
אֶל תַּעֲקִינִי.
חֲמוּצִים וְעוֹקְצִים
רוֹקְדִים עַל לְשׁוֹנִי
מְסַרְבִּים לְסִמֵּל מָה
לְמַעַט מְלֻכּוֹתָם
שֶׁקָּרְאוּ עֲזוּבָה.
הָאֲדָמָה מְנִיכָה
אוֹתָם בְּסִדּוֹר
עֲתִיק עִם הַהוּיָה,

וְאֲנִי
מָה.

כרמית רוזן - משוררת, סופרת
וביבליותרפיסטית. חיה וכותבת
בחיפה. ספר שיריה השני טביעת
רגל יראה אור בהוצאת פרדס.
מלמדת במחלקה לספרות, לשון
ואמנויות באוניברסיטה הפתוחה.

בקושי קמתי לרכיבה

בְּקֹשִׁי קָמָתִי לְרִכְיָבָה, צִעַר הָעוֹלָם גָּנַח אֵלַי הַלֵּילָהּ. חֲזַרְנוּ
מִהַקּוֹנֶצֶט בְּפָרִיז לְמוֹדֵי רֵיב נְסִיעוֹת וּמִטְעָנִים, וּבִרְכֻּבַת הַקָּלָה
אֵיזָה עֲבָדָקֵן פֶּצַח בְּנָאוֹם גִּמְטְרִיּוֹת וְלֹא נָח עַד שִׁירְדָנוּ. אָבֵל
בְּבִקָר כָּבֵד הִגִּיעָה אֵלַי נְשִׁימַת הַשָּׂדֶה. עַל כָּבִישׁ 234, מִמָּשׁ
עַל גֶּדֶת הַוָּאדִי, תְּכַשִּׁיטִי אֲדָמָה צְפוֹרִיִּים, עֲפָרוֹנִיִּים, הַצְטִיטְצוּ
לְאַזְנִי – וּשְׂדֵה חֲמָנִיּוֹת בְּשִׂיא תִפְאַרְתּוֹ: הַפֶּלֶא הַקָּדָם קִיִּצִי הָזֶה.
דְּבוּרִים חֲגָגוּ סָבִיב בְּהִתְרַגְּשׁוֹת שֶׁל עוֹלֵי רֶגֶל, שׁוֹסְטָקוּבִיץ' הִיָּה
בּוֹכָה מִחֲזוֹן הַמִּיתָרִים הָזֶה. וּבְאַמְצָע חֲלָקַת הַחֲמָנִיּוֹת, בְּחִי,
חָתַן כָּלָה הַצְטִלְמוּ לְקִרְאָת חֶפֶה וְקְדוּשִׁין. דְּבוּרִים נִגְנוּ לָהֶם
אֶת שִׁיר הַחֲתָנָה, שׁוֹסְטָקוּבִיץ' הִתְעַלֶּף מִיָּפִי, נִצְנוּצֵי עֲדָשׁוֹת
הַבְּזִיקוּ לְאַרְךְ הַשָּׂדֶה. צִעַקְתִּי מִזֶּל טוֹב מֵעֲבָרוֹ הַשָּׁנִי שֶׁל הַוָּאדִי
וּמִיִּשְׁהוּ בְּפִמְלִית הַמְּלָאכִים שֶׁלָּהֶם, בְּטַח אֶחָד הַצִּלְמִים, צִעַק
מִשְׁהוּ בְּחֲזָרָה. מָה לָנוּ רִכְבוֹת, מָה לָנוּ פָּרִיז, מָה לָנוּ מִטּוֹסִים.
הִנֵּה חָתַן כָּלָה בְּלָבוֹשׁ מְלָכִים, עַל כָּבִישׁ 234 וּמִלִּיּוֹן דְּבוּרִים
בְּשִׂדֵּה חֲמָנִיּוֹת. בְּחֲלָקָה הַסְמוּכָה, בְּבִטָּן הַאֲדָמָה הַטּוֹבָה, אֶלֶף
טוֹן תְּפוּחִים הַמְתִּינוּ לְקוֹמְבִין שֶׁלָּהֶם.

מתוך האלכסון של אמש, הקיבוץ המאוחד 2020

ישראל נטע – יליד אלף תשע מאות חמישים ושש, בייבי בומר, לייט בלומר,
להורים פליטי המאה העשרים הסוערת: אמא ממאפלת היישוב הישן בעיר
העתיקה בירושלים, אבא מאירופה של טרום החורבן. כמעט נולדתי בקיבוץ
בארי, וכאן עד היום הזה, בצפון מערב הנגב. ילדים בוגרים ארבעה, ונכדים כן
ירבו: שתילי זיתים סביב שולחן החיים. ארבעה ספרי שירה על המדף, ועדיין
אוהב את כולם. גאה להשתייך למועדון של משוררי הדשא הגדול. משוררים בני
קיבוץ, רבים כבר לא איתנו, כולם חוו מפגש משמעותי עם המקורות, מהמקרא
וצפונה. אצל כולם הטבע הוא חוויה פנימית, טבעית, איש איש והשפה שלו,
איש איש והאקליפטוס שלו, אכן, ובכל זאת, מועדון הדשא הגדול. עמוק
במגירה כבר שירים מסוג חדש: מעין דיווחים משוט בארץ. כן ירבו.

הפסקול

התשמעי

את הפסקול החרישי של השדה
בין הצרצר לרחש הרוח בקוצים
לארץ השביל, בשדה של סוף מאי
מוצרט עפרונים ינגן אלי
ועורב בודד יספיד שלושה איקליפטים נוטים למות.
התשמעי, זהו הפסקול של השדה:
חמור נגלה אלי פתאום, מתוך החרשה, איזו תמימות,
כמה תמימות ישבת על חמור אחד נגלה אלי מתוך החרשה
התשמעי
את השלֹה הזו,
של העדר המתענבל לו לארץ הוואדי,
השלֹה הזו, הפסקול החרישי של השדה
הצהב והחום והזהב והירק והצהב וחגלה מתבהלת:
מה את בורחת מה
אני עונות השנה הרי, אני הארץ, והוואדי והתל העתיק
ומה חגלה אחת המתבהלת יודעת כבר מכל המלחמות העתיקות
התשמעי
מברשת שבולים אלו באלו
לארץ השביל
בקוצים.

מתוך הלכתי על האדמה כמו שהולכים על פני המים, כרמל 2014

אולי רגלי

אולי רגלי נוכטות לאדמה
בשפולי רקיע זהירות גבעות
ירק ורקיעי עפר

ענן על ראשי - נשבר -
סנניות אור מגיחות
מחמוקיו

אות אל אות נרכסת לך
שמים לך ארץ רוכסן אהבה

נעמה שקד - קובץ שיריה כאן
יראה אור בקרוב. קדם לו נחושת
ונהר (הקיבוץ המאוחד, תשע"ג).
עורכת האסופה אם נרע לבקש
חיים: נפגשים עם א"ד גורדון.

שער שני - רעש בלתי פוסק

נוף מדבר I, 2014, שמן על בד, 130/190 סמ', צילום: אבי חי

בו במעדר

בו במעדר בו עֲשֵׂת כְּפִיָּה,
קָשִׁי הַיְבֵּלֶת וְסִפְחַת בְּעוֹר,
הֵן בְּפֶלֶג תַּעֲלוֹת לְעֵצִיָּה,
הֵן בְּצִאתָהּ לְנֶפֶשׁ, לְעֶקֶר,
בְּחִפְזִית בּוֹר־שְׁתִּיל בְּמוֹ גֶּזֶן,
בְּחִצִּיבֶת קֶן-עֲמוּד שֶׁל גֶּדֶר, -
בו במעדר!

בו במעדר גַּם כְּרִינוּ הַקֶּבֶר,
חֲרֹשׁ חֲצִבְנוּ בְּנִין עֲדִי-עַד.
בְּבֵית עוֹלָמְנוּ - נִשְׁקָף לְכָל עֶבֶר...
דָּמַעַ? אֵין דָּמַעַ, לֹא רַעְדָּה יָד.
בְּתַקְלָה לֹא תִרְאֶנוּ עֵין-צָר!
כֶּךְ כּוֹרִים אָנוּ פֹּה קֶבֶר-חֶבֶר, -
בו במעדר.

בו במעדר חֲפִירוֹת הַעֲמֻקָּנוּ,
גֶּדֶר קִבּוּץ שֶׁעָלָה עַל קֶרֶקַע,
סָלַע הַתִּיזוּ נִיצוּצוֹת כִּי נִזְעָקְנוּ,
נֶאֱנָחָה אֲדָמָה בְּמַכָּה.
אֶרֶץ נִקְנִית בּוֹזֵעָה וּבָדָם!
שָׁבַח לְפָלִי הַחוֹדֶר-הַנּוֹקֵר, -
לוֹ לְמַעַדְר!

בו במעדר נִישִׁיר אֶל מוֹל שְׁמֶשׁ
מַעֲנִיּוֹת לְעֵתִיד הָרְחוֹק,
וּבִנְתִּיבוֹת עוֹלָמִים לֹלֵא כְּמֶשׁ
יַעַל זֶרְעֵנוּ בְּשָׂדֶה לְבִלִּי-חֶק
בְּחִרְיָצִים נִפְלָסְמוּ בְּאוֹן
אֶל הָעֵתִיד הַמְּשֻׁמֵּשׁ וְעַר, -
בו במעדר!

תל-אביב, 1938

עשב

*

אתה יודע,
מעבר לגבול העץ האחרון
כדור הארץ הצפוני עטוי־קרר.
אפלו לשם מגיעים בני אדם. אפלו
לירח. בן אדם גולש
לבטן מערה תת־קרקעית במצנח, בנאדם
נושק לשפתי הר של אש,
מרחיק ללב אוקיינוסים עמקים
או אל אי.
רק אלי קשה להגיע?
אני גלקסית אורות רחוקים אני
בארח פלאי

חי כמו שצומח
עשב
מתחת לפני הים מתחת
לפני האש
מתחת לפני הקרח אני חי
כמו שצומח
עצב

שחר־מריו מרדכי - משורר. ספרו עבור את
הלילה בלוע האש (עם עובד, 2022) זכה
בפרס זלדה לשירה (2023), פרס דוליצקי
לשירה (2024) ופרס רעיית נשיא המדינה
לשירה עברית (2025).

ויש שהתהום

ויש שהתהום לוכשת דמויות אֶבֶן
וְזוֹ הָאֶבֶן אֵין לָהּ סוּף
וְאֵתָהּ בְּבִטְחָה אִזּוּ יוֹדֵעַ שֶׁהָאֶבֶן, מְקַדֶּמֶת דָּנָא
כְּמַעֲבָה, כְּבִלְיִסְטֶרָא אוֹ כְּאֶבֶן פְּנֵה
נִשְׁלַחָה אוֹתָהּ לְאַסֵּף.

האדמה העלתה מתוכה

הָאֲדָמָה הֶעֱלָתָה מִתּוֹכָה גֶפֶן וְרִמּוֹן וּתְאֵנָה וְגַם זֵית
וְאוֹתֵי הֶעֱלָתָה מִיָּד אַחֲר־כֵּךְ
כְּשֶׁעֵינִי וְאֶזְנִי וּנְחִירִי וּפִי חִלּוֹנוֹת, כְּשֶׁעוֹרִי הוּא דְּפָנוֹת
כְּשֶׁשְׁעָרֵי הוּא גֶגֶז - כְּמוֹ גַּם סֶכֶךְ -
הֵה, אֵיךְ הִיָּתָה הָאֲדָמָה מְדִיקֶת כֵּךְ, אוֹתִי לְהַעֲמִיד
לְסִכָּה וּלְבֵית, לְאַרְעִי שֶׁל תָּמִיד.

הבית, אמרת

הַבַּיִת, אִמְרָתְךָ, הוּא הַזֶּרַע הַקָּדְמוֹנִי הַמְתְּפוֹרֵר כְּרִי לְנִבְטָ.

בצחוק

בצחוק נסינו לרפא את פצע האדמה. צחקנו אל תוכה.
צחקנו.
אחד מאתנו גם קפץ אל תוכה ובכה.
בכיו, כמו צחוקנו, את פצעה לא רפא, לא סתם.
שוב ושוב קורא שמה כשמנו, אדם.
אז השקינו אותה, גם אותנו, עד תם
וכבטרים בריאה התכסינו במים
ושב החשך אל פני התהום
כשפפצעה ובפצענו נשתקפו, אפלים ומגלים, השמים.

ועודנו מוטלים

ועודנו מוטלים על פני השדות
באין יודע
מי בנו חי ומי הגוע
כשהשדות כלם מטות
והאדמה מטה
ובעוד היד המדפדת
מלטפת ורודפת, מחיה וממיתה
רופא, שמאי משם מגיח
בארון, בין הלוחות לשברי הלוחות
אותנו מניח.

רבקה מרים – משוררת, ציירת וסופרת. מרבה לשתף פעולה עם יוצרים מתחומי אמנויות אחרים. שפת הדימויים שלה שואבת רבות מן המקורות היהודיים. ראו אור למעלה משלושים ספרים מפרי עטה, ובהם כמה קובצי סיפורת וחמישה ספרי ילדים. ספר השירים סרך היחד ראה אור בשנת 2024 בהוצאת כרמל.

צל על צל וכופל - עבודת המיצב, 2017, לוח עץ עליו כתם צבע אקריליק מדולל, מונח על במה
גפרורים שרופים למחצה נעוצים בתוך חורים. 20/300/340 סמ'
מוזיקה מקורית: דן וינשטיין צ'לו, גרישא שכנס טייפ סלילים, צילום יובל חי

עץ השקמה

לְמַרְגְּלוֹת ג'בֵּל אֶל־ג'רֵמָק,*
אֶד מַעַט לִפְנֵי הַתְּהוֹם**
בּוֹכָה עֵץ שְׁקֵמָה לְרוּחַ
הַיֵּשׁ אִישׁ זֹכֵר אוֹתוֹ?
הַזֹּכֵר אוֹתוֹ אִישׁ?
הַיֵּשׁ אִישׁ זֹכֵר?

* ג'בֵּל אֶל־ג'רֵמָק – שמו הערבי של הר מירון בגליל העליון.
** "התהום" היא "הוטת אֶל־ג'רֵמָק", בור (קמיון) קרסטי עמוק ומפורסם בצלע הר מירון שהוא תוצאה של המסת הסלע על־ידי מי הגשמים.

צוואה

הַשְׁעִינוּ אוֹתִי, אִם אֶרְצֶה, עַל סֵלַע,
הָרִימוּ אֶת פְּנֵי אֵל מוֹל פְּנֵי הָרוּחוֹת
וְהַנִּיחוּ לִי לְכָלוֹת, כָּל תָּא, כָּל מוֹלְקוּלָה,
עַל עֲנֵנֵי מַחְשָׁכִים וְעִשְׂבוֹת בְּקֶר שְׁחוּחוֹת.

וְאִם אָמוֹת בְּמִשְׁתִּי, אֶת גּוֹפִי קִבְּרוּ,
עִירֶם, בְּאֶרְצִי, עַל רֹאשׁ אֶחָד הָהָרִים
וְהוֹתִירוּנִי לְשִׁכְחָה, אוֹ שְׁמָא אוֹתִי זָכְרוּ
כְּשֶׁם שְׁאֵת הַיָּפִים בַּחֲגִים אֲתֶם זֹכְרִים.

סמיח אל־קאסם (1939–2014) – משורר דרוזי־ישראלי, יליד עבר הירדן. קומוניסט ופעיל פוליטי, בדגש על הזהות הדרוזית־פלסטינית. שימש כעורך ביטאון הקומוניסטית "אלאתיחאד".
ב־2020 יצא לאור מבחר משיריו פני החירות, בתרגום לעברית של ששון סומך ועידן בריר, (הוצאת קשב לשירה).

מערכת: עידן בריר מתוך פני החירות, בהוצאת קשב 2020

שלושה פרגמנטים מתוך 'הודעות מארץ רחוקה':

7.3.24

דבר אינו שגרה, ואיש אינו שכן שלנו. מילים מטפסות זו על זו במצוות הרעב הקדמון, בסדר לא הכרנו, כמו אבני הבזלת הראשונות שנחתו על אדמת העולם, כמו ילדים בלי חוק. אנחנו מתלבשים בקפידה כאילו היינו גוף, או בית. שיכורים בכפייה, מתנועעים בטעות, עד שנירדם, אסירי תודה לחלום.

22.5.24

פרעש, בהדר כבוש, במטרה ידועה ובמבט עייף, שני בתים הורסים ברחובות האלה, שני בתים שכנים ממוטטים בשביל לבנות. לא יבנו. אחד מהם לא ייבנה מחדש. אחד מהם רק מתפרק.

7.7.24

אנחנו השלמים לרדת מתחת לאדמה השקופה, אנחנו יורדי השלמים, אנחנו עומדים בהתפרקות, אנחנו המתפרקים, אנחנו הרוח הגדולה.

מתוך הודעות נוספות, הרואה אור בימים אלה בהוצאת נצח.

אמיר מנשהוף – משורר ומורה, יליד 1985. מחבר סדרת הספרים הודעות מארץ רחוקה, הכוללת מאות שירים מתוארכים בפרוזה שנכתבו החל מ־8.10.23.

אספר לכם איך זה היה

(בדבר הבכי)

פעם בחדשים

הצבעים קהו

הצפור דאטה

על חד הבשר

הלב נסק

הצמא השביר את דאבוננו

אך אני לא באתי עד העין

נערים נעצו עקבים בחל

לא פלגי מים

נשאו על גבם

ולא מן הסלע

המריאו

לא רבים

דמעה מן המעט

כל בקר בשש

הלב נבעת

מה שיש אין בו די בכדי שיתאבן

גרזנים עודם עורפים בצואר האין

אחת ליומים, שעתים, דקותים

עלתה חלודה בערוצי הצער

יקח לנו שנים לפענח

לפעמים אטמנו הכל

ובכל זאת הכל דלף

נאלצנו לבחר בגרוע פחות

התפחנו מה גרוע פחות

לא העזנו להרגיש

האפשרויות הטובות נעטפו ערפלים ונסעו הרחק מן האפק

מתנו. חיינו. מתנו חיינו ומתנו.

וכל הזמן המתנו.

אבישג עמית שפירא – ילדת 1986,
מתגוררת עם משפחתה בנופי פרת,
ספריה עד אין חיק ומקום בו העור
הופך עיניים ראו אור בהוצאת פרדס.

זרע, אדמה

רק עציצים יבשים עוד נותרו
בדירתו השכורה של ג'וזף.
החרף לא הטיב עמם, גם לא
בדירות ימות השבעה.

את העציצים היבשים של ג'וזף
מתעקשת רחל שייביאו אליה
הבייתה, להחיות אותם.
"ואם לא תצליחי עם כלם?" הססתי,
"אשים זרע באדמה, יהיה בסדר".

יצאתי אל הערב הקר, זמן טבת,
רק ללכת צמוד לחומה, רק ירח
מלא מאחור, לעולם כבר לא יהיה
בסדר, הלואי וגם יהיה בסדר.

ענן בתנועתו, זרע אדמה,
מה עתיד להחליץ
מתוך האפלה?

יוסף ג'וזף דורן נפל בד' טבת, 16.12.23,
בצפון רצועת עזה. בן 26 בנופלו.

פרדס קיבוץ רעים

העצים עמוסי פרי בשל הימים האובדות
ובאחור הלימונים נקטפים
עם טיפים של אלופים
למעבר הגבוש של המושבניק לשינשין
לקול הזמזום של האחות לנשק
פלייליסט מלפני הספירה
אנשי רעים יתרוצעו ורוח איש יכלכל שקו
ורק אחרי שהדלבים יצהיבו
תסתנן המחשבה
כמה נכנסו אז לפרדס
מי הציץ ונפגע
מי נגלה ונחטף
ומי יצא בשלום.

דניאל באומגרטרן - משורר ואיש
חינוך. בילדותו ונעוריו צמח
בקיבוצים בנגב המערבי. ספריו
עד כה: למרות שהמשורר הזהיר,
כתב יתדות וזיהוי טווח רחוק.

אדוה מגל כהן - ירושלמית, מרצה
ויוצרת קולנוע, ספר שיריה הראשון
כל הקיץ חיפשתי את נוצת
העורבני יצא בהוצאת ספרי 'עתון
'77. השיר מתוך ספר העתיד לראות
אור בהוצאת הקיבוץ המאוחד.

*

עין מבארי

עין אחד בקבוץ בארי
ראה דברים שעצים לא
אמורים לראות.
עין אחד בקבוץ בארי שמע יותר מדי
ולא יכול היה לברח מריחות.
שרשיו עצרו נשימתם,
ענפיו רעדו
עליו נשרו מבכי
לבו נחמץ
נחרץ
נכמר
נכרת
נגדם,
נדם.
עין אחד בקבוץ בארי
בבקר ה-7 לאוקטובר
בכר לא רצה להיות עין
במקום בו לא נותר את מי להצל.
עין אחד בקבוץ בארי
בקש להיות ספסל,
אולי מישוהו ישוב,
אולי ירצה לשבת.
בחרבן קבוץ בארי
גם עצים לא יכולים לעמד.

אורין צ'פלין - סופרת ויוצרת
תוכן. מחברת הספר ארבע שעות
ביום (הקיבוץ המאוחד), יוצרת
הסרט המבוסס על הספר ("ארבע
שעות ביום", כאן 11), ספרה
בכתובים משהו קורה לבלה יראה
אור בהוצאת הקיבוץ המאוחד.

איפה שאני גרה ירבוזים מתנתקים מהקרקע
ונהיים למפלת אבק וקוצים, סלעים מתקשים
והופכים ללב אפר. איפה שאני גרה יש רחש
אזנים של שקט עד שהצתה מלחמה כמו
שקיעה. איפה שאני גרה פרות אדמות דורכות
על שעורה ותלתן קרוב לגדר בטחון וממתנות
בלעיסתן את הרגש המציף את העולם ואותי
במקום בו אני גרה יש מרחקי מנוחה
ריקים, ירקים אך יש לילות ובעתת תת קולי מפלחת
את בית החזה. איפה שאני גרה ימי ששי נכנסים
במרפסות קטנות עם שרשראות לד צהבות
ולאורך האבך הרב נזרה אור כתמתם כשביל
שלג לבן. וארץ אחד, אם אשב בצלו יכבדני בקר.
במקום בו אני גרה אבות כוננים הצבו בשער צהב
להיות זוית עין לתושבי עירה נדחת מקרת, שהלכה
אחר הבדידות, ועכשו היא סבה להצטופף, לחלק,
להנצל. איפה שאני גרה, קרוב לגבולות, האין הוא
צפור הררית ובכנפיה תריסר צבעים וחשק יפה
של חיים מתנגן לעתים כמו מסך מסמא של
אמת.

נועם דרומי - בת 45, אישה ואם,
מפלסת את דרכי בעולם דרך
כתיבה ועבודה ביער המאכל
המשפחתי שהקמנו, פעילה
סביבתית ואחות במקצועי. ספר
שירי הראשון קרוב לשפת
העולם יצא באוקטובר עשרים
וארבע בהוצאת "עולם חדש"
בעריכת ענת לויין.

למנוחותי

בְּמוֹת נֶפֶשׁ,
בְּבוֹא יוֹמִי,
הִנִּיחוּנִי לְמִנוּחַתִּי בְּאֶדְמַת הָהָר.
בְּאֵין חוּצָץ בֵּינִי וּבִינָה.

וְאִם תְּבוֹא שׁוֹעֵלָה, לְגֹרֶר עֵצִים מַעֲצָמִי,
אֶהְיֶה טָרֶף לְגוּרִיָּה.

וְאִם יִשְׁטֹף נַחַל, יִשְׁטְפוּ בּוֹ פְּרָשֵׁי וְדָמִי
שֶׁיִּבְשׁוּ.

שִׁימוּנִי בֵּין גִּזְעֵי הָאֵלּוֹן וְהָאֶרֶץ.
וְהַגּוֹף שֶׁנֶּאֱחָב כָּל הַשָּׁנִים
יִרְקֵב לְדָשָׁן.

וּבְבוֹא שְׁנָתִי.
בּוֹא וְקַחוּ בְּלוּט יָרֵק אוֹ אֶצְטְרָבָל רֶעֶנָן
לְהֵם הַפֶּךְ בְּשָׂרֵי הַתּוֹסֵס.

וְהִנִּיחוּנִי בְּבֵית
בּוֹ אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם.

נעמי מנדלכאום - ילדת ירושלים
1971 ומתגוררת בגליל. רעיה, אם
וסבתא. עובדת סוציאלית קהילתית,
יועצת ארגונית, משוררת, אמנית
שירה מדוברת ומנחת סדנאות
כתיבה. ספרה עדיף כלום אבוקדו
יצא בשנת 2022 בהוצאת ניב.

איברהים,

הֶרְמָדָאן מוּבְרָאכ שְׁלִי כָחַל
כֶּהָה, מְאוֹד,
כְּמַעַט שָׁחַר פָּחַם

אֲוִיר הַדְרוֹם כְּבִד־דְּחוּס
עוֹטֵף חֶסֶד עֲרֵבִית, נִשְׁמָרֶת
לְנִפְשָׁהּ בְּזִקִּיפוֹת קוֹמָה יֶרֶקָה

פְּרוֹת הַשְּׁחִירוֹ וְרִקְמַת הַחֲבוּר
נִחְלָשֶׁת. הַמְנַעֲרֶת הַתְּקַלְקֵלָה
וְאֵנַחְנוּ חוֹכְטִים בְּעֵצֵי הַזֵּית
עִם מִקֵּל

הַתְּמַהֲמָהֵנוּ וּכְבֹר מְאַחֵר,
מִחֵר שְׁתִּיקָה תְּכַבֵּשׁ אוֹתָנוּ

כִּמְהָ עֲכָשׁוּ קִילוֹ כְּנַאפָה בְּאַל־מִנְאָרָה?

יעל אורט־דינור - יוצרת במרחב
שבין עיצוב לאמנות, מתרגלת יוגה
ועובדת חקלאית בחווה אורגנית
בצפון מזרח ארצות הברית.

אנשים

לכאן

יְלֹדְתִי,
הָיוּ שָׁם סְמָטָאוֹת, הָיוּ שְׂכוֹנוֹת -
מַעֲיִן יֵשׁוּן וְעַצִּים
הָיוּ שָׁם בְּתִים וְחִלּוּמוֹת,
צְעִירִים, צְעִירוֹת
וְשִׁירִים
הָיוּ שָׁם אֲנָשִׁים,
מִרְצָפוֹת וְחִצְרוֹת
אוֹר יָרֵחַ רוֹקֵד מַעַל מִרְבְּדֵי הַדָּשָׁא,
מַעַל פְּנֵי הַמַּיִם
וְחוּטֵי שְׁמֵשׁ מְשַׁחֲקִים
בְּחִצְרוֹת הַמְּקֻדָּשִׁים,
בְּצִירֵי הַזֶּמֶן
הָיוּ שָׁם אֲנָשִׁים,
יְלֹדְתִי,
אֲנָשִׁים הָיוּ שָׁם
בְּכָל הַשָּׂדוֹת,
בְּחוֹת הַפְּרָרִים,
בְּעִרוּגַת הַנְּעָנֶה, בְּצִמְחֵי הַחֲלָמִית
וּבְשִׁבְלֵי הַכִּלְנִיּוֹת
הִנֵּה לָךְ מַחְרֹזַת הַיִּסְמִין מִשֶּׁם,
מִגִּנַּת הַבַּיִת
קָחִי לָךְ אוֹתָהּ וְרֻקְדֵי בְּשִׁבְלֵי הַחֲלוּמוֹת
וְזָכְרִי, יְלֹדְתִי, זָכְרִי
אֶת כָּל הָאֲנָשִׁים.

תרגום מערבית: נביל טנוס

תרגום מערבית: ברוריה הורוביץ

קול קורא

יְלָדִי,
בְּלִבְּךָ הַחֲרָצִיּוֹת
הָאֶפֶק יָשִׁיר אֶת מְזֻמּוֹרֵי הַגְּאֻלָּה
מִתּוֹךְ קֶרְבִּי הַכָּאֵב הַנֶּצְחִי!

הַעֲנֵנִי, יְלָדִי,
חוּטֵי הַשָּׁמֶשׁ מְבַקְשִׁים אֶת גּוֹפְכֶם
אֶת אֶהְבַּתְכֶם, אֶת כָּל אֶהְבַּתְכֶם
לְמַעַן יוֹלֵד זָאוֹס חָדָשׁ
וַיִּדְאָה עַל כִּנְפֵי הַפְּנִיקֶס
עַד לֵב הַשָּׁמַיִם,
עַד לֵב הַחֲזוֹן
וַיִּתְפַּזֵּר כְּאֶפֶר קְדוֹשׁ
בְּלִבּוֹתֵיכֶם...
בְּלִבְּךָ הַחֲרָצִיּוֹת
הָאֶפֶק יָשִׁיר אֶת מְזֻמּוֹרֵי הַגְּאֻלָּה.

תרגום מערבית: נביל טנוס

ג'ורת עיד - סופר ומשורר יליד נצרת, חי בחיפה.
פרסם ספרי ילדים, אוספים של סיפורים קצרים,
שירה ופרוזה ותרגומים לספרות ילדים מעברית
ומאנגלית. דוקטור לחינוך ומדעי החברה. זכה
בפרסים בספרות ובתחום המקצועי. רבות מיצירותיו
תורגמו לשפות שונות, ביניהן עברית, אנגלית,
צרפתית ואיטלקית.

אמאדממה

שוב חוֹפֶנֶת צַעֲדֵינוּ
נוֹשָׁאת תִּימָרֶת אָבֶק קָלָה.

שָׁקֵט בְּשָׂדֶה פְּסִיעָה

שוב גּוֹמַעֶת דְּמִי חֵינֵנוּ
סוֹפַחַת שְׁתֶּת לֶאֱפִיקָה.

תֵּלֶם הַשְּׂדֵמָה נוֹרָה

שוב טוֹמֶנֶת גּוֹפּוֹתֵינוּ
עוֹטֶפֶת פְּעִימָה קְפוּאָה.

חֶרֶשׁ עֲרוּגֵי חֶלְקָה

שוב בּוֹצֵעֶת מִטַּע לְשִׁתֵּל
מְרוּה בְּדֶשֶׁן הַבְּרִיאָה.

פְּרִדָּס נִסְתָּר בָּהּ

משה קול - יליד תל אביב (1957), פרופסור
באוניברסיטה העברית ומשורר. ספר ביכוריו
בשירה: באור שזוף (ספרי 'עתון 77', 2022),
ספרו השני: בזל מול מרפסת (עמדה, 2024).
ספר שלישי: היות האדם - יומן אקופואטי
(עתיד לראות אור).

אודה לפרדס

1.

שבעים וששה דונם של תפוזים
וקלמנטיות, לימקוט וקומקואט
ופומלו. לעמד מול עץ אחד כזה
סנה בוער:
צבע עז, בוחק מסגור, עמוס
פרי להתפקע, להזות, ומעבר
דק קלפה – פלחים מכנסים, ממתינים
להעניק.

ירשה.

ההורים של בנמין, אלישבע ויואל, באו לפה לישע להיות
חקלאים (אני פרייילג, הוא מודה, גדלתי בבית אוהב).
האב טס יום אחד עם חבר אל שדות השמים ולא שב, אחות אחת גם.
כשאמו חלתה חזר למשק, מישוה היה צריך להסיע אותה
לכרידג' במגן. גם רוני, בת הזוג, חזרה להשקיף על הוריה (שם
בית ליד). בדיוק אוריה נולדה להם והוא הרי יודע השפחת זנים וגם ככה רק בקש
להתבודד.

2.

להגיע להכנס בשער
הנגב, זו היתה משאלתי. פתח גן עדן, סוף סוף ארץ
סמיה. מצע אגדות, חרשות ירקות להצמיח וכיס מדבר להבלע
בקובו: מיד יקבלו את פניו, יטבילו אותה בנפנוף עצי שטת ערבה, מסוים
מחפים, ותכף גבעת העקול הגדול – מתפתל סביב קבוץ מפלסים –
מגביה אותה לשחקים ומצניח בשיא בסחרור למדרון הרחב, הפתוח, מטשטש
עברך; תחנת דלק שקועה ושתי כפרות, נקדות בקרת אחרונות
מאחוריה, והנה כבר אתה דוהר ברכב כמו צעיר אל עלומים, גומע
את תבוא מרכז במהירות נכונה הסיכוי בצמת רעים
יעניק לך את התנופה היפה, השועטת, מצדי העין יבהיקו ינצו
משטחי השדות, נשזפים, בלילה זרועות העצים ישחקו כבבות ברפכת
שדים. להגיע עד גבול
הפרדס; המזבח
ארגז מרשת, לבי
המנחה. הקמתי לי שם
בית שני.

בְּצַהֲרֵי הַיּוֹם אֲנַחְנוּ מוֹצְאִים אֶת אוֹם וְסוֹן בְּלֵב הַשָּׁדָה, עֲטוּפִים תַּכְרִיכִים
 לְהַתְּגוֹנֵן מֵהַחֶם (בְּלִילֹת אֲנַחְנוּ סְפוּנִים בְּמִמָּ"ד לְקוֹל מְקַלְעִים, יְרִיּוֹת וּפְצָצוֹת
 מְסַמְפָּלִים בְּמַחֲשָׁב, מִגְנָנִים. בְּנִימִין עוֹבֵד אֶת אֵל הַסִּיּוּטִים וְקָם בְּשַׁחַר
 עִם קִירָקָה לְשָׁדָה; אוֹרִיָּה, שְׁגִדְלָה, וִיסְמִין, שְׁנוּלְדָה, תוֹהוֹת עָלִי, הַחִיָּה
 שְׁמַתְעוֹרֶרֶת לָאֵט וּמֵאֲחֵר, יוֹצֵא לְמַרְפֶּסֶת בְּעַקְבוֹת הַחַתּוּלָה, פְּרִסְפוֹנָה)
 וְצָרְנוֹן: בֶּן עֲשָׂרִים וְשֶׁבַע, רִזָּה וְשׁוֹזוֹף, נִרְאָה כְּמוֹ פִּנְתֵּר. יוֹשֵׁב מְכוּפָּף, כְּפוֹת
 רִגְלָיו עַל הַקֶּרֶקֶע. הַגִּיעַ לְכֹאֵן לְהַצִּיל אֶת עֲצָמוֹ אַחֲרֵי שְׁבַת־אֵילָנָד כְּבֵר הָיָה
 כּוֹכֵב: רָאִינוּ אוֹתוֹ בְּסִרְטוּנִים עַל כְּמוֹת, מְקַף רִקְדָּנִים סִסְגוֹנִים וְתִלְבוּשׁוֹת
 מְהֻדְרוֹת, מוֹזִיקָה חִיָּה, הוּא בְּאֻמָּצֵעַ מִפְּזוֹ עִם מִיקְרוֹפּוֹן שׁוֹר, קָהֵל מְלֵא
 הַתִּלְהַבּוֹת. שָׂרָף הַכֹּל, וְהִנֵּה הוּא כָּאֵן עֹכֶשׁוֹ לְכֵד תוֹלֵשׁ
 תְּפוּזִים וְקוּטִים קְלִמְנִטִּינֹת, נֶעַ לָאֵטוֹ בֵּין עֲצִים נְטוּעִים דּוּמְמִים, זְרוּעוֹת
 הַשֶּׁמֶשׁ מוֹנִפּוֹת אֵלָיו בְּאֵדִישׁוֹת, חוֹסֵד, אוֹכֵל
 בְּנִפְרֵד מֵהַשָּׂאֵר,
 מֵאֲשֶׁר.

כְּמָה הַבְּנִיתִי אוֹתוֹ.
 רַעַשׁ בְּלִיתִי פּוֹסֵק וְאֵז הַתֶּדֶר הִזָּה, דְּמָמָה מִתְּחַדֶּדֶת. לְהִיּוֹת מוֹל הַעֵץ
 תַּחַת כְּנַפְיוֹ: בְּדִידָה שֶׁק, מִזְמֶרָה וְסֶלֶם. לְגוֹפֶה נַעֲלִים
 כְּבִדּוֹת, כּוֹבֵעַ, כְּפָפוֹת. בְּשִׁלְיחוֹתָהּ לְשׁוֹדוֹת הַפּוֹרְחִים אֶתָּה חֲגוֹר
 כְּמוֹ לְסַעְרָה: בְּסֵד הַכֹּל קוֹצִים אֶכֶל חוֹדְרִים לְבָשָׁר כְּמוֹ כִּידוּנִים בְּקָרֵב
 וְחִזְרִים (אֵלֶּה עֲנָפִים צוּמְחִים מֵהַבְּסִיס, וּבוֹזְזִים). הַעֲיִנִּים, שְׁכוּרוֹת
 מֵהִירָק, תְּרוֹת אַחֲרֵי הַפָּרִי הַצֵּף, מִסְתַּתֵּר מִתְּגִלָּה בֵּין גְּלִי עֲנָפִים מִתְּנַגְּשִׁים
 מִצֵּטְלָבִים... הַקִּטִּיף הוּא שֶׁעָה לְתַהוֹת: מָה מִחִיר
 הַשְּׁתִּיכּוֹת לְשֶׁבֶט הִזָּה? אֵילוֹ אֲבוֹת קְדוּמִים מֵהַדְּהֶדֶת צְלִילוֹת
 הַבְּדִידוֹת בֵּין גְּזָעִים? אִיזוֹ הִרְכָּבָה דְּרוּשָׁה כְּדִי לְשֹׂאת כָּל כֶּךָ הִרְבָּה
 פָּרִי? כְּמָה תוֹכְעִנִית הָאֲדָמָה כְּלָפִיד, עַד לֹאֵן חֲדָרוֹ שְׂרִישִׁיהָ
 (וְהַבָּאֵר, הַסְתוּמָה הַיּוֹם לְפִי הוֹרָאָה, גַּם מְכַתֵּשׁ פָּגוּ בְּלֵב
 הַפְּרִדָּס לֹא גִלָּה). מָה שׁוּה בְּשִׁבִּילוֹ לְעֵמֹד בְּמָקוֹם וְלִשְׁתֵּק,
 וְאִידָה לְהוֹדֶקָה כְּכָה, כְּלָה תַּהֲלָה, מוֹל יֵצֵר
 שְׂרָפוֹת.

עֲנָף
 אַחֵר עֲנָף, אֲשֶׁכוֹל
 אַחֲרֵי אֲשֶׁכוֹל, הַפְּרִדָּס
 מְקַלֵּף אוֹתָהּ.

אילו

חיים נכנסו אל זה הפרדס:

מומו, תר את הארץ אחרי שדבק עשרים שנה בחנות
לתבלינים, וראובן, צורר ברכות בשפה נשפחת
לפני השנה. ודב ופפה, טפוסים מנירים.
וישיש ורקל, זה תוקע באמצע יום עבודה בשופר וזה מתעורר, מזיע
מאזעקות בחלום (כאו מ"לקט ישראל", אלה
מציילים את הפרי התלוי, מתננד, שלא יגיע לשוק).
ומוסא, כשהוא מתמקח עם בנמיין על הסחורה באמתחתו
סמוך לגבול מצרים
הזמן תנ"כי. ונורה, רעתה את הצאן ליד הקבוץ, נקשרה
לידות, וגם האמנית שבאה לשיר ולנגן, ניבי
יהלום (תוך כרי חזרה, הסתבר, דודה היה החבר
הטיס), ומעל הכל רוחפת, בוערת רוח
גבריאל.

עשור חרפים, ידי עמוסות שקיות מלאות בפרות
העצים, משפחה וחברים כבר התרגלו
לשמע אותי מתגאה: ב'משק ארץ' אין הבחלה, רק שטיפה
ודונג בבית האריזה. כמו נמשחתי בו לנזירות, העתקתי חיי
דרומה אל חבל
לכיש. אוריה ויסמין נערות, מלמדות אותי
חשובן. ניבי ואני הורים
טריים, דב נפטר בבאר שבע ופפה נרצח. צרנון
שב לביתו, התארס. על הפרדס הכריזו
שטח צבאי
סגור. כמעט שנה בנמיין
בצוקים.

יבש הפרדס.

גם ככה צבר בעליו הפסדים צורכים וכאבי עקיצות
סוחרים. בקרוב יעברו למגדלי עגבניות
כל החלקות.

תודה לכם עצים,

תודה לה פרדס.

סוף העונה, מחיר ההדר
הפשטה אכזרית: דלת,
שמלה וצמרת

ופצע בגזע העץ.

שלומי חתוכה - משורר ומוזיקאי. הוציא
לאור שלושה ספרי שירה ובימים אלו
מוציא את אלבומו השני בלהקת 'פרחים
שחורים': "דגל אדום".

קרן להמן

התחדשות עירונית

עננת עיר

מתמרת

כמו פטרית גרעינית

בינות מבנים ברוטליים

ורית דיזל סמיד.

את ממהרת,

נפלטת

אל המקום שבו גבר

גורר בנעליו אדמת כפר

אל תוך הבית.

אזעקה

פוכבי ירוטים

מפתים לבקש משאלה

גופינו כנועים

לאדמה הלחה

אני עוטפת מחדש

את גוף המתבגרת שלך

ולרגע שוב

הופכת לאם הגדולה

שהפסדנו לטובת גרילתך

הכותרות יספרו

נפילה בים

המקום בו גדלתי אותך

בחוף ללא מציל

כשרק קולי נשמע אומר:

לא עמק מדי

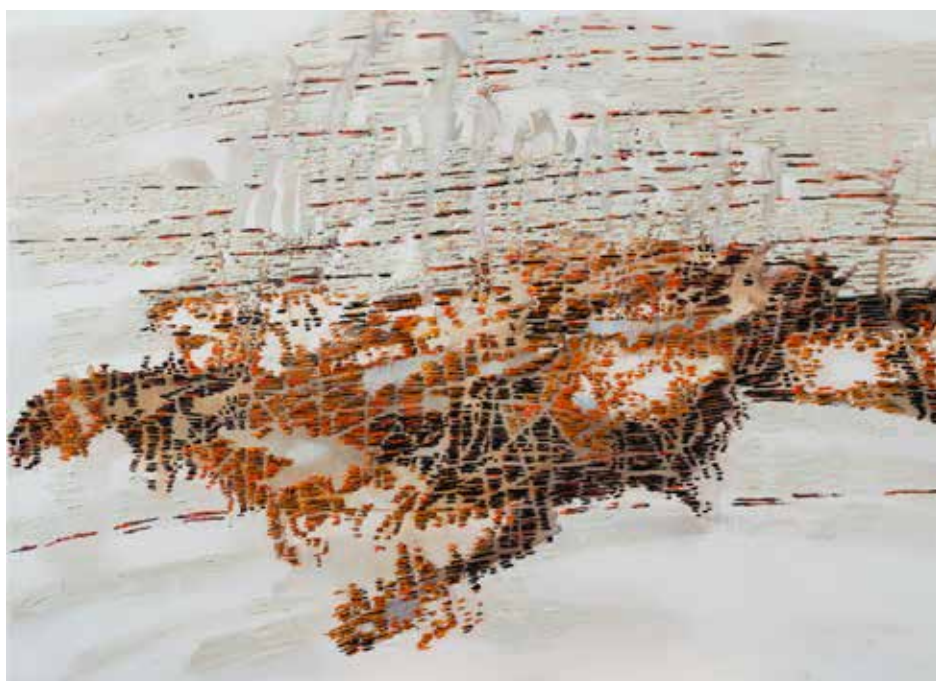
עד למקום שבו נוכל לעמוד

רק כשאני לצידך.

קרן להמן - משוררת, מנחת סדנאות כתיבה
ואוצרת ערבי תרבות. ספר השירה שלה טורסו יצא
בהוצאת טנג'יר וזיכה אותה בפרס שר התרבות
למשוררים ומשוררות בראשית דרכם. ספרה השני
עד למקום שבו נוכל לעמוד יצא בהוצאת לוקוס
בתמיכת מרכז הספר והספריות וקרן רבינוביץ'.

גבול IX, 2023, שמן ואקריליק נחזלי על בד, 90x125 ס"מ, צילום אבי חי

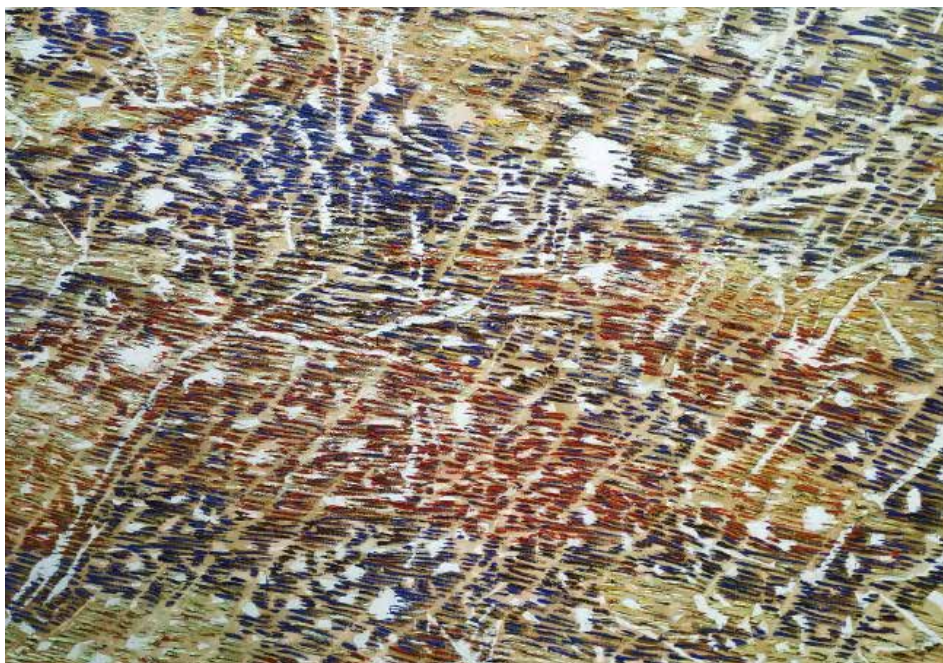

דקלים ובולענים / ים המלח, 2014, שמן על בד, 90/125 ס"מ, צילום אבי חי

שער שלישי - הרבה שמות לאדמה

גבול VIII, 2023, שמן ואקריליק נוזלי על בד, 90x125 ס"מ, צילום אבי חי

שדות - סוף הקיץ A 2, 2020, שמן על בד, 120/170 סמ', צילום אבי חי

צו שמונה, חקלאות

חולֶּכֶת עֲצִים גְּדוֹשִׁים
 אֶל הַדֶּלִי,
 יָד מְגִשֶּׁשֶׁת בַּעֲלוֹה
 מְחַפֶּשֶׁת מְקוֹם הַחֲבוּר
 מוֹשְׁכֶת עֲטִין יֶרֶק
 הַיִּדְעֶת שְׁעֵצֵי הָאֲבוֹקְרוֹ הָרָאשׁוֹנִים
 הוֹבְאוּ לְכָאן עַל יְדֵי נְזִירִים
 מִמֶּנּוּ הַשְׁתַּקְנִים?
 עֲצִים סִבְלָנִים
 אִף לֹא אָחָד מִתְלוֹנֵן.
 מַעֲלִינוּ יְרֵי כָּבֵד
 הָאֲדָמָה רוֹעֶדֶת
 פְּצוּעָה וּמְנִיכָה
 שְׁפָעִיָּה נְעֶרְמִים
 רְצִיתִי לְנִשֵּׁק לָהּ.
 הַתְּבִישְׁתִּי
 שָׂרֵשׁ, גִּזַּע, פְּרִי. אֲנַחְנוּ
 שְׁלוֹשָׁה דוֹרוֹת
 עוֹבְדִים בְּרִמְמָה

בֵּין שׁוֹרוֹת הַמָּטָע
 נִכְתָּב שִׁיר
 בְּלִי מְלִים

יוֹנֵת דָּאָר
 דוֹחֶפֶת לִי לֵיד
 מְבָרֵק מְוֹת

שָׁמַיִם יָפִים
 עַל אֶרֶץ נִשְׁחָתֶת
 דְּמָעוֹת קִשׁוֹת

רְצוּי לְבָחוּר אֲבוֹקְרוֹ
 לֹלֵא שְׁרִיטוֹת וְצִלְקוֹת עֲמָקוֹת
 הַמַּעֲיֵדוֹת עַל פְּגִיעָה

מִי לֹא מִצְמִיחַ קִלְפָה,
 שְׂכַפֵּץ יֶרֶק,
 שְׁרִיֹן אֲרֻמְדִיל גִּבְשׁוֹשִׁי
 בְּיָמִים לֹלֵא עוֹטֵף

מִהָרוּ לְקֻטֵּף,
 חַיִּי מִדֶּף קִצְרִים
 לְכֻלָּנוּ

סיון הר שפי - משוררת, מרצה לספרות
 וכתבת יוצרת, ממייסדי ומובילי בית
 המדרש 'זוהר חי', עורכת 'עתר' כתב
 עת לספרות ואמנות, זוכת פרס רעיית
 הנשיא לשירה. לאחרונה ראה אור ספרה
 השמיני, שיתין - יומן מלחמה חזותי
 ופואטי (שתיים, 2025).

פלפלים, העובדות:

- א. פלפלים גדלים בחממה, זה לא אומר שאין להם מושג ירוק על מה שמחוץ לה.
- ב. אם צובטים פלפל הוא מצתבט.
- ג. את הפלפלים מדלים כגפן, כדי לקטוף אותם תצטרך אישה בגובה ממוצע להתרומם על בהונות לפוינט ולהניף זרועות למעלה כמו בלרינה.
- ד. הפלפל הוא פרי (ובה בעת ירק) בעל מזג נוח. הוא לא משחק אותה קשה להשגה, כמו הרימון למשל. אין לו הרבה בקשות, והוא שמח בחלקו.
- ה. ערימת גמבות שוקלת כמו הנשמה בשעה שהיא מתלהבת. גם הצבע זהה.
- ו. פלפלים שגדלים במושב שתושביו גלו מפתחים געגוע חריף ולא תמיד מחזיקים מעמד עד בוא ידיים טובות דיין לטפל בהם.
- ז. פלפל בעל לחי אחת סמוקה הוא פלפל מאוהב.
- ח. כשהתותחים רועמים, האדמה רועדת והפלפלים כמו אנשים כבדי שמיעה בקונצרט אינם זקוקים לתוכנייה כדי להבין מה הולך. הזרמים מכים בשורש.
- ט. כשהתותחים רועמים, הפלפלים שותקים.
- י. לשבת איש תחת פלפלו בימים של מלחמה, זה הכי רחוק שאפשר ללכת בזמנים כאלה עם מילת האכזב גאולה.

ראוף הייב

בחזרה לחיים

נפרד מהדליה והגפן
ליטוף אחרון לעלים
לא אזכה לראותם שוב מלבבים
קשה יותר הפרידה מהאשכולית הגוססת
ומעצי הזית המסתתרים מאחורי הצריף
שלא תשכח ידי הירוקה
ושלא ישאלו אותי המלאכים שאלות
כי אני רוצה לענות
אלא לאחר המוות.

ראוף הייב - בן 34 מטובא
זנגריה שבצפון הארץ. בן
למשפחה שתחום עיסוקה
הוא עבודת חקלאות. מזה בא
החיבור לטבע ואהבתי ותשוקתי
לכתיבה הן סוג של פורקן לחץ
מחיי היום יום.

רובינזונית

כָּל בָּקָר אֲנִי סֹפֵק עוֹלָה מִן הַטְּרוּפֹת
סֹפֵק
יורֶדֶת מִן הַתְּבָה

וּמוֹצֵאת אֵי!
כָּל יוֹם
אֵי!

וְאֲנִי בּוֹנֶה עָלֶיךָ קוֹרֶת גֶּג
כְּמוֹ הַקּוֹרָה הָרִאשׁוֹנָה בְּעוֹלָם

וְאֲנִי מַתְּהַלֶּכֶת יַחֲפָה בֵּין עֲצֵי הַגֶּן
כְּמוֹ הָאָדָם הָרִאשׁוֹן
אַחֲרֵי הַמַּבּוּל

וּכְמוֹ אָדָם בְּגֵן עֵדֶן
בוֹדֶקֶת אֶת הַגּוֹיֵבָה, עֲצֵי הַהֶדֶר, הַזֵּית...

אֵךְ בְּעֶקֶר בּוֹנֶה
בוֹנֶה עוֹד וְעוֹד גַּם אַחֲרֵי שֶׁהַכֹּל בָּנוּי מִזֶּמֶן
כִּי הַבְּנִיָּה עֲצָמָה
כֵּן, הַבְּנִיָּה עֲצָמָה, גַּם הַגְּדוֹל,
הֵם
עֲכָשׁוּ
הַבֵּית.

סבינה מסג - משוררת, מתרגמת, עורכת.
מובילת הזרם האקופואטי בארץ. חיה
בטבע הבר של הגליל המערבי, מתחזקת
15 דונם מקליפת הכדור.

*

בְּמִטֵּעַ דְּקָלִים שֶׁל קְבוּץ אֵילוֹת,
טְרַמִּיטִים מְגִיחִים מִבֶּטֶן אֲדָמָה -
יוֹצְאִים מֵאֶפְלָה לְאוֹר גָּדוֹל - עַל הַקֶּרֶקַע עֲקָבִים
עֲטִים עַל הַזֹּחֲלִים, לוֹעֲטִים בְּכָל פֶּה, בְּאִוִּיר
דִּיּוֹת לֹכְדוֹת אֶת הַמְעוֹפְפִים, מְקַרְבוֹת טְפָרִים לְמִקּוֹר,
עוֹקְרוֹת אֶת הַכְּנָפִים וּבּוֹלְעוֹת אֶת הַגּוֹפִים
בְּסֶדֶר הַנִּכּוֹן, לְהוֹטוֹת, רַעֲבוֹת.
בְּבוֹא יוֹמִי אֶהְיֶה גַם אֲנִי מְזוּזָה לְרֵמָה וְתוֹלְעָה,
אֲבָל עֲכָשׁוּ, כֹּאן, גּוֹפֵי עַל הָאֲדָמָה בְּצֵל קְמָרוֹנֵי כַּפּוֹת,
מוֹאֵר בְּקֶרֶן שְׁמֶשׁ נִשְׁבֶּרֶת בְּמִטֵּר כְּנָפִים שְׁקוּפּוֹת.

מתוך דיוקן זואולוגי לקסיקון (פרדס 2020)

עדנה גורני - עבדה ברשות שמורות הטבע ובחברה
להגנת הטבע ועסקה במחקר על נדידת ציפורים ועל
שירת ציפורים. הרצתה באוניברסיטת חיפה על מדע
ומגדר ועל אקופמיניזם. חמישה ספרים פרי עטה ראו
אור עד כה.

כלימה רחוקה

אֲנִי אֶסִּירַת תּוֹדָה
 לְעֵלָה יִרְקָרֵק
 כִּי עֵלָה הוּא יָד
 שְׁמוּשָׁכָה נִפְשִׁי מִן הַתְּהוֹם
 בְּחֻבָּה פְּשׁוּטָה מְשִׁיית.
 בְּלִי פֶסֶק דִּין עַל חַיִּי,
 כִּי עֵלָה הוּא סְפוּר מְדָהִים
 שֶׁל רַעֲנָנוּת שֶׁל תַּחֲתֵי הַמַּתִּים.
 אֶךְ חֲלָקִי עִם אָדָם
 וְלִפְנֵי אָדָם עִם יֵצֶר הַבְּגִידָה
 שָׁבוּ
 אֶפְתַּח מִמְּגוּרֹת רִשְׁמִי
 אֶחְשֹׁף כְּאֵבִי.

לְתוֹגַת הַצִּיצִים הַנוֹכְלִים
 וְלַעֲצָבוֹת שֶׁל חֵיתוֹ אֶרֶץ
 עוֹנִים רַק חוֹשִׁי,
 נִפְשִׁי עוֹמֶדֶת עַל כּוֹכַב אַחֵר
 הִיא עוֹנָה לְאִימָה שֶׁל יְלֹד־אִשָּׁה,
 לְכָל־מָה רְחוּקָה.
 עַל כֵּן עֲלֻבוֹנוֹ שֶׁל מְפִיבֶשֶׁת
 מְרַעִיל אֶת קֶרְבִּי

וְכֹאשֶׁר הוּא נִכְנָס

בְּעֶרֶב שַׁבַּת בְּדִמְדוּמִים
 בְּחִיּוֹד נְבוֹד
 וְעֵינַיִם תּוֹעוֹת,
 אֶמְדִּיתִי:
 מְפִיבֶשֶׁת נְסִיכֵי הָהָרוּק
 הַמְּלָךְ טוֹעֵן
 כִּי אֵין בָּנוּ זִיק שֶׁל הוֹמּוֹר
 כִּי לֹא הִבְנוּ כְּוַנְתּוּ.

עלים שבקעו

בראשונה ראיתי צמח עולה מן החרכים מבינות האבנים, קו גבעול על פני התהום. לעליו ירקות מתוקה, ערבה, אפלה. העלים השתרבבו מאבן הכותל על שפת המדרכה. הצמח חי חיי בדירות. נפשי קולטת תבניתו, והוא משגשג בתוכי סמוי מעין. משלח בי עליו, מפיק אותם בתוכי.

הצמח שבקע מן האבנים ושחיו נראו כבדיחה בעיני האדם או כמחווה של אומץ לב, חי את חיו ברצינות תחת מבול השמים, מבול האוויר, מבול העפר, כבד ראש וחשוב כארז בלבנון, כתומר בגנו של מלך. יש לו רק פחות תנועות, ככלי נגינה שיש לו מיתר אחד בלבד.

אמרתי לעלים הירוקים: חבבו אותי ואהיה שקטה יותר, אהבו אותי וארגיש בנוח, פתחו ממגורות רכותכם לפני, חלקו לי מהשמש החמה שבתוככם, חיבתכם נחוצה לי כלחם, כאוויר, פן אמות באבי ואובד בעצבותי. קשרו אותי לאדמה ולשמים, הקשיבו לכאב שבלבי, למחשבותי, לתשוקותי. אני נושאת בלבי את האהבה לעירי ולאוויר ההרים, את האהבה לעתיד.

בראשונה הצמח שבנפשי ירוק כמו שהיה בחוץ, כחבצלת שהעלים שלה ירוקים. אחר כך - חבצלת אדומה כדמי, בגוונים לבנים. הגוון משתנה מהגיג להגיג, לחום, לרחמים ועתים לדין. השקט של העלים מעורר בטחה, שהרי בכל עלה ועלה יש כמה עצות וכמה טובות לבני אדם. עכשיו יש קיום כפול לאותו צמח, קיומו שלו וקיומו בנפשי - בעולם תלוי על בלימה, מפחד שהשמים יפלו על ראשו. הצמח מתמזג בלבי עם הדחפים, הרעב, הכאב והכמיהות, הבדידות, הדאגות, הפחדים ורגעי השמחה והשחרור. הוא נספג בתוכי ועומד במשפט אֶתִי ונמצא מת אֶתִי. הצמח הזה מעתה איננו יותר מנותק מן העולם, מעורטל מן האוויר והשמש שבחוץ. משגשג בי בחירות, בשרירות הדמיון, יש לו חיים מעבר למותו, אך אין לו חיים מעבר למותי. צמח זה הוא איגרת של נחמה לצפויה לאברון.

מתוך "עלים שבקעו", בספר **ציפור אחוזת קסם**, בהוצאת ובאדיבות עמותת זלדה.

האביב

הזמן - ענף שמנסרים
כל עוד יושבים עליו -
חוזר להתחלה, צומח, מתאחה עם גזע
שני מסור לא מאימות על האביב
המכשף על-ידי פוטוסינתזה

הראש - עץ בודד על גבעת הגוף
מתאכלס בצפורי המחשבות -
הדררות היקרות המהללות את העונה,
הדוחקות את אלו שנולדו כאן עם המלחמה
כאלו לא נופלים מענפים, לא מתים
אלא תופסים תנועות אור, עפים.

לילה

בלילה כל עץ הוא את בירי השמים
החופרים שוחה בין יום ליום -
מחסה מפני הסתערויות הזמן.

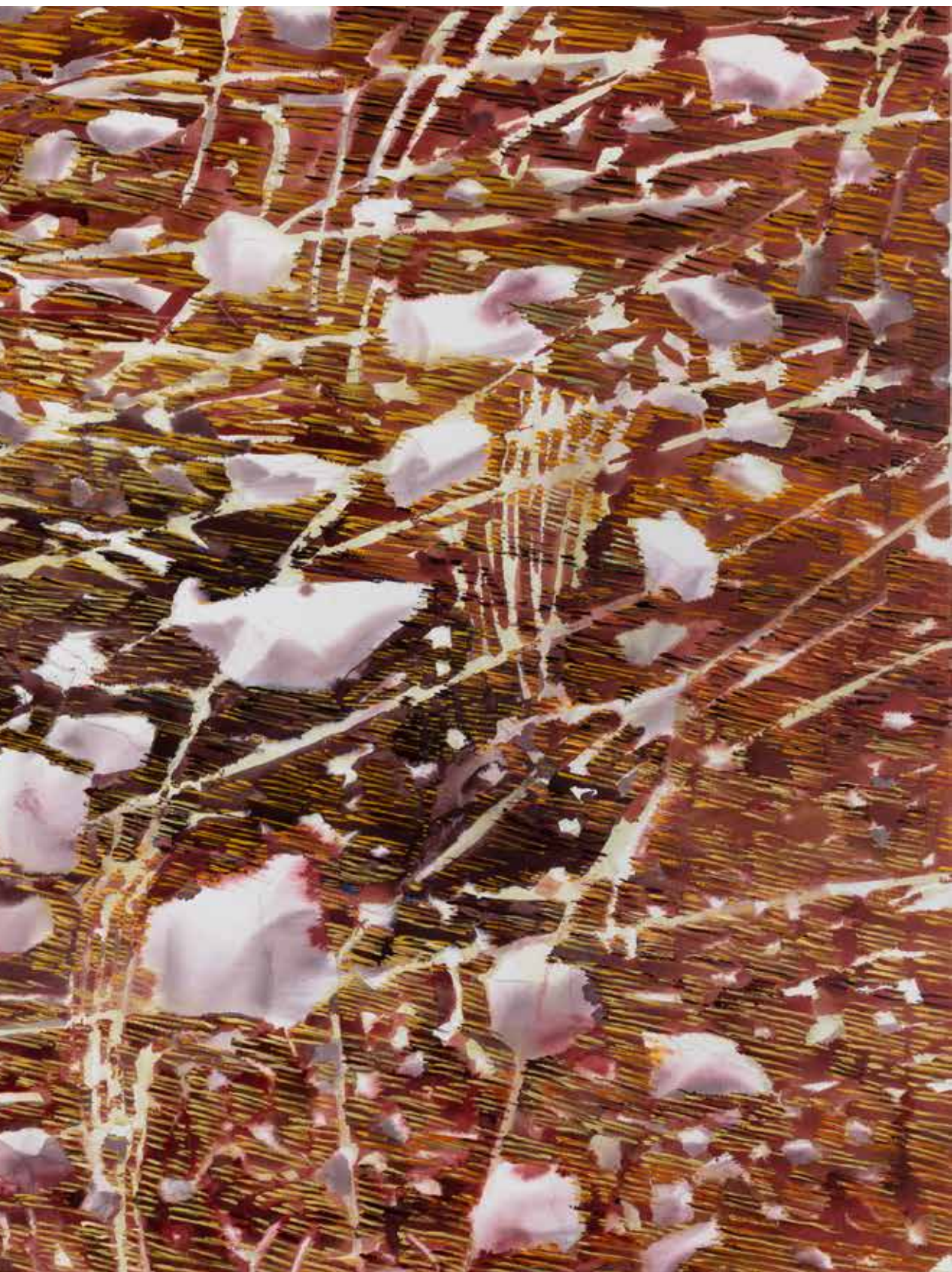
כמו אישון בחשך מתרחב האינסוף
מכבה את אותות העתים
מן הענף ישר אל תוכו נשמת לימון,
מדגיש במרקר צהוב את הנצח במעופו.

נדיה עדינה רוז - אמנית, משוררת, מאירת
ומרצה בכירה לאמנות. זכתה בפרסים כיוצרת
בתחום אמנות פלסטית וגם כמשוררת
שהוציאה כמה ספרי שירה.

קצב ערש

אָרְנֵי הַחֲלוֹן מְכַסִּים עַל גֶּדֶר הַגֶּן
זַעֲקָה עֲלִיזָה
מְסֻנָּה שְׁאֵרִית יוֹם
מִהַשְׁחָר הַמָּר
נוֹשֶׁפֶת רִיסֵי סְבִיחַ רִכְבִּים
עַל עֲפֵפֶיךָ הַנֶּעְצָמִים בְּעָרִיסָתְךָ
לְקָצֵב יְדֵי הַטּוֹפָחַת
לְקָצֵב שִׁיר אֶרֶץ נוֹגָה
בְּקוֹלֵי הַצְרוּד, הָעֵבֶשׁ

נצר לאו – (ירושלים, 1994), נשוי לתהל ואבא לגדי
ועמליה, משורר, מסאי ומבקר ירושלמי. המפיק
והמנהל האמנותי של 'מקום לשירה'. סטודנט לתואר
שני בפילוסופיה, ומלמד פילוסופיה וספרות. ספרו
בנוף גוף (2024) ראה אור בהוצאת 'מקום לשירה'.

שדה D3, 2021, מתוך הסדרה גוף אדמה, אקריליק מדולל ושמן על בד 200/300 ס"מ. צילום: אבי חי

אני רוצה להיגאל

ולתוספת באור

בַּמַּדְרָגָה זֹאת עַל הַרְצָפָה הַשׁוֹעֲטָת
הַכֹּל נִבְנָה
הָאָרֶץ, רֶגֶב, סוּלִית סִנְדֵּל
רָגַשׁ חֵם קִוָּה
אֶל הַשֵּׁם
אֲבֹן נֶגֶף אֲנִי מִתְיָשֵׁב
וּמִסִּתָּת גְּאֻלָּה

נִנְטֵשׁ הָעֵלָה עַל יַד הָעֵץ שְׁלוֹ
נֶשֶׁר מִהָעֵנָף
הַסְתִּימָה כְּהִנָּתוֹ
בְּגִדָיו הַחֲלָפוֹ
הַזֶּרֶם הַחֲלָשׁ וְאַצְבָּעוֹתָיו כְּשֶׁלוֹ
נָפְלוּ זֶרְעָיו אֶל אֲדָמָה רְטֹבָה
וְהִתְחַפְּרוּ בְּחַיֵּי

*

א"ר אדא א"ר שמלאי: בית כנסת שכולה כוהנים כולן עולין לדוכן.
למי מברכין? א"ר זירא לאחיהם שבשדות (גמרא, סוטה)

אֲחִיהֶם שְׁבִשְׂדוֹת
הַמִּתְהַפְּכִין בְּחִלּוּמוֹתֵיהֶם
מִהֲצַדִּיין עוֹמְדִים בְּפָנֵי מַחְצָה
שֶׁל בְּרוֹזַל
שְׁאִינָה מִפִּסְקָת
וּמִתְבָּרְכִין

הָעַם שְׁבִשְׂדוֹת בְּקֻצָּה הַחֲטָה
עַל כְּתִפֵּי הַדֶּרֶךְ
לְמַרְגְּלוֹת גֶּדֶר

גִּפֶּן זֹרַחַת בְּאוֹר הַגִּדֵּל
הָעַם מִתְפָּזֵר כְּכֹהֲנִים בְּשָׂדוֹת
יְשִׁים לָכֶם שְׁלוֹם

אַחֲרֵי בְלוֹת הַשָּׁקָד
וְשָׁקְטָה הַפִּשְׁתָּה

יורם ניסינוביץ - משורר, עורך ומנחה חבורות כתיבה. מייסד ועורך 'משיב הרוח'.

הרבה שמות לאדמה

חזרתי אל הכפר

הרבה שמות לאדמה
כפי שידעת היא לקחת;
אני יודע שמות לחלקת אדמה
בה אני חי ובה אני מת
וזו אינה כל האמת.

בה אני נושם אויר מולדת
כי בה נולד התינוק אשר בי
זה המסרב להנתק ממני
וזו הנקדע בקרבי.
זה שאתו אני חי ומדבר
בכל השפות כמו שהיא מבינה –
וזו הכעור שבה
וזו גם חנה.
ובינתיים אני כותב רק בשתיים
מימין לשמאל ומשמאל לימין
כשהימין הוא שמאלה
והשמאל הוא ימינה
והיא נקראת מדינה.

שני השירים מתוך הקובץ כל העונות
2010 בהוצאת גוונים.

היכן הם ילדי העני
קרועי-עלי-השלכת?
היכן כפרי שהיה
ובו נתנו שמות לשבילים
שהיו לכבישי אספלט?

הוי כפרי הקטן שהיה
לעירה מתרבתת
חזרתי אל הכפר
בו גרעו נביחות הכלבים
והשוכך נעשה מגדל מואר.
כל הפלחים שרציתי לשיר אתם
שירת חציר במנגינת הזמיר
נעשו פועלים ועשן בגרונם
היכן כל אלה שהיו ואינם?

הו חלומי הכבד הזה
חזרתי אל הכפר
כבורח מפני התרבות
ובאתי אל הכפר
כמי שבא מגלות אל גלות.

חזרתי אל הכפר
בו ידעתי לבכות בראשונה
חזרתי אל ההר
בו הגוף הוא הטבע
ואין מקום לתמונה
חזרתי אל ביתי העשוי אבנים
אותן חצבו אבותי מסלעים
חזרתי אל עצמי –
וזו היתה הכוונה.

חזרתי אל הכפר.
כי חלמתי על הלדת קשה
של הזעתר הנשכח ממלוני השירי
ועל הלדת קשה יותר
של שבילים באדמה חתחתית עזובה
כי חלמתי על הלדתה של אהבה.

חזרתי אל הכפר
בו הייתי בגלגול קודם
שרש מני רבוא הגפנים
על האדמה הטובה
עד שבאה הרוח הזאת
ותדפני רחוק ותחזירני
בגלגולי כחזור בתשובה.

הוי חלומי השלשים ושנים במספר
הנה השבילים שאינם
ובתים שגבהו כמגדל בכל
הוי חלומי הכבד הזה
נצור משרשיך לא יפרה!

נעים עריידי (1950-2015) – משורר, סופר, חוקר
ומתרגם. נולד בכפר מע'אר. בעל תואר דוקטור
מאוניברסיטת בריאלין על שירתו של אורי צבי
גרינברג שהשפעתו ניכרת על שירתו. קובץ שיריו
הראשון בעברית – איך אפשר לאהוב (1972), וקובץ
השירה הראשון שלו בערבית – שדים וקברים (1974).

המקום הזה יפה (אבל אי אפשר לחיות פה)

מִי הַנֶּחַל קָרִירִים
(אֲבָל אֵי אֶפְשָׁר לַחְיֹת פֹּה)
הָרוּחַ טוֹבָה בְּהָרִים
(אֲבָל אֵי אֶפְשָׁר לַחְיֹת פֹּה)
בַּלֵּילוֹת כּוֹכָבִים מְאִירִים
(אֲבָל אֵי אֶפְשָׁר לַחְיֹת פֹּה)
הַטֵּל מְזַהֵר בְּבִקְרִים
(אֲבָל אֵי אֶפְשָׁר לַחְיֹת פֹּה)
בְּצִמְרוֹת שָׁרִים דְּרוֹרִים
(אֲבָל אֵי אֶפְשָׁר לַחְיֹת פֹּה)
בְּפִרְדֵּס פְּרִיחַת הָדָרִים
(אֲבָל אֵי אֶפְשָׁר לַחְיֹת פֹּה)
בְּשָׂדוֹת רֶחֶשׁ רֶךְ שֶׁל דְּבוֹרִים
(אֲבָל אֵי אֶפְשָׁר לַחְיֹת פֹּה)
הַחֵלֶב וְהַדֶּבֶשׁ נִגְרִים
(אֲבָל אֵי אֶפְשָׁר לַחְיֹת פֹּה)
רִגְבֵי הָאֲדָמָה מְרִים, כָּל כֶּךָ מְרִים
(אֲבָל אֲנִי רוֹצֶה לַחְיֹת פֹּה)

טל רחל הורוביץ - ילידת חיפה, 1979. בעלת תואר במדעי החיים מהאוניברסיטה העברית. כיום מתגוררת בתל אביב ועובדת בחברת תרופות.

חוקת אקוודור, סעיף 71 (2008) – נוסח עברי

לְטַבֵּעַ, אוּ "פֶּאצ'ה מאמא"
 ("אם העולם", או "אמא אדמה"),
 שֵׁם הַחַיִּים מִתְרַבִּים וּמִתְגַּשְׁמִים,
 יֵשׁ הַזְכוּת שְׂיִכְבְּדוּ אֶת קִיּוּמוֹ בְּמִלּוּאוֹ,
 אֶת שְׁמוֹרוֹ וְאֶת הַתְּחַדְּשׁוֹת מִחֲזוּרֵי חַיּוֹ,
 מִבְּנָיו, תִּפְקֻדּוֹ וְתִהְיֶה הָאֲבִלּוּצִיוֹנִיִּים.
 כָּל אָדָם, קְהֵלָה, עָם אוּ לְאָם
 יִכְלֹו לְדַרְשׁ מִהֲרָשׁוּיּוֹת אֶת הַגְּשָׁמֹת זְכוּיּוֹת הַטָּבֵעַ.
 עַל מִנַּת לִישׁוֹם וּלְפָרֵשׁ אֶת הַזְכוּיּוֹת הָלֵלוֹ
 יִשְׁמְרוּ וְיִישְׁמוּ הָעֲקָרוֹנוֹת הַקְּבוּעִים בַּחֻקָּה.
 הַמְּדִינָה תַּעֲוֹדֵד צְבוּרִים וְיִשׁוּיּוֹת
 טְבָעִיּוֹת וּמִשְׁפָּטִיּוֹת
 לְהִגָּן עַל הַטָּבֵעַ
 וְתִקְדֶּם יָחַס שֶׁל כְּבוֹד
 לְכָל הַגּוֹרָמִים הַמְּהִימִים בִּיְחַד מְעַרְכֵת אֱקוֹלּוֹגִית.

דרור בורשטיין – מלמד בחוג לספרות עברית באוניברסיטה
 העברית בירושלים. בין ספריו האחרונים עולם קטן:
 דיוקנאות של חרקים, בדרך, להבות הלב וענני הגשם ופרה
 גועה, כוכבים מחוירים. בקרוב יראה אור ספרו המביט
 לארץ: תהילים קד כציור נוף סיני בהוצאת ספרי בלימה.

צריך היה לחלץ אותנו מתחת לקיץ

שום דבר טפטיף ולא ינקנו יותר
מתוך ימים זהבים שאבדו זהרם
והצהיבו פתאום
("הצהיבו! הצהיבו!")
יכלנו לצעק לעזרה)

או יכלנו לתחב אצבעות
בין קורי גדות תיל
ולמשות עצמנו מתוך
אדות אבקנים אפרות
או יכלנו לטבע

דקירת לב קיץ

גדילן זהב
נלכד בכף רגלי
חוהית פורחת

יום הולדת

מה שהבשיל
נופל עכשו אל הדשאים
בין אור סמיך ורפאים
קרוב יותר
מתפרק
לאדמה

קינה

הצבעת אל עבר עץ אשור שנפל
חלול ואמרת משהו על חיים
צומחים מתוך פצע

והבטתי אל מקום השקר.
מתוך פלומת אזור
פרצו עצמות לבנות

תמר פלדברג - ילידת 1974, משוררת
ואדריכלית, גדלה בתל אביב וכיום מתגוררת
עם משפחתה באנגליה. ספרי שירה בדרך
בבית (פרדס 2020), טבור (אפיק 2024). בשנים
האחרונות שותפה בהקמת מיזמי שירה עברית,
מהעבר למבוגרים ולנוער.

דרך

כְּדֵךְ אֶת הַמְצִיאוֹת שֶׁלֶךְ בְּהִזְיָה מְשַׁכְנֶעֶת
 דָּאָג שְׁלֹא תִכּוּל טִינָה
 הִתְכַּחֵשׁ לְכָל הַסְבִּיבָה
 רְאֵה אַפֶּק אַחֵר
 מֵאֵן לְקַבֵּל אֶת הָעֲדָרִיּוֹת
 לֶךְ עִם שְׁבִילֵי לֶכֶךְ הַטָּהוֹר
 בְּחִלְבַּ עֵז בְּפָרִית.
 אֲמִץ אֶת הָאֲבֵדוֹן כְּאֶרֶץ חַיִּים
 וְהִיָּה שָׁלֵם
 עִם כָּךְ
 שְׁאִינֶךָ שָׁלֵם
 שְׁהֶעוֹלָם מְדַמֵּם
 וְשְׁאִין בִּיכָלְתֶּךָ
 אֶלָּא לַחֲזוֹר
 וּלְתַקֵּן אֶת חִלּוּמוֹתֶיךָ
 עַל עוֹלָם אַחֵר.

אלטייב ע'נאים - עיתונאי, חוקר תרבות
 כותב ומתרגם בעברית ובערבית. ספר
 שיריו **לב פרוס גס** יצא ב־2020 בהוצאת
 גמא. נולד ומתגורר בבקה אל גרביה.

